

АС
Шушкун

ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
ТОМ I

НАРОДНА КУЛТУРА

**АЛЕКСАНДЪР ПУШКИН
ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ.
ТОМ ПЪРВИ
СТИХОТВОРЕНИЯ. 1814-1824**

Превод: Иван Добрев, Йордан Милев, Кръстьо Станишев, Стоян Бакърджиев, Николай Кънчев, Камен Зидаров, Георги Мицков, Петър Алипиев, Людмил Стоянов, Елисавета Багряна, Вътьо Раковски, Благой Димитров, Давид Овадия, Йордан Ковачев, Хенри Левенсон, Иван Пауновски, Никола Фурнаджиев, Александър Миланов, Младен Исаев

chitanka.info

1814

КЪМ ПРИЯТЕЛЯ СТИХОТВОРЕЦ^[1]

*Арист! И ти си сред слугите на Парнаса!
Жадуваш, знам, накрай да яхнеш ти Пегаса;
ги лаври гониш сред опасности безброй
и с критиката строга смело влизаш в бой.*

*Арист, повярвай ми, хвърли перо, мастило
и забрави горите, гробните могили,
в студени песнички любовно не пламти;
за да не паднеш лошо, слез по-ниско ти!
Без теб достатъчно поети вдигат врява;
в печата се явят — и цял свят ги забравя.
Но може и сега самотен, замечтан
и с муза глупава навеки съчетан,
е скрит под нашата Минервина егида
родител втор на втора там „Телемахида“^[2].
Избягвай участи на гмеж певци-овце,
що смазват ни весден с грамади стихове!
Че късните потомци съдят справедливо;
Пинд има лаври, но там има и коприва.
Помни безславието. — Виж, че Аполон,
чул, че и ти си допъзлял до Хеликон,
с презрение поклати къдрава коса
и твоя гений сгрей с лечебната лоза!
Намръщен искаш да отвърнеш може би;
ще кажеш: „Думата си, друже, не хаби;
когато се реша, пред нищо се не спирам,
изтеглих жребия — аз лирата избирам.
И цял свят както ще да мисли на свой ред,
крещи, кори, ругай — аз все пак съм поет.“*

Арист, не е поет тоз, рими що постига,
с перото що скрибуца и не жали книга.
Стих хубав се не пише леко всеки ден,
тъй както френците разеше Витгенщайн.
Докато Ломоносов, Дмитриев, Державин,
певци безсмъртни, чеда на народа славен,
даряват мъдрост нам, подхранват ни умът,
едва родени, колко много книги мрат!
Творбите гръмки на Рифматова, Графова^[3]
със Бибрус тронав гният в прах у Глазунова
и никои зарад тях не ще си спомни, брат,
и Феб ги е проквел, сложил им е печат.

Да кажем, че на Пинд докопал се щастливо,
поет да се зовеш ти можеш справедливо:
тогава всички с радост ще те прочетат.
Но вярваш ли като реки да потекат,
задето си поет, към теб безброй богатства,
че ти си вече взел на откуп цели царства,
че чисто злато пазиш ти в сандък дълбок,
ядеш и спиш спокойно, легнал на хълбок?
Не са писателите, друже, тъй богати;
съдбата не им дава мраморни палати,
че чисто злато от сандъците им грей:
висок таван или подземният бордей
са техните дворци, а другото — измама.
Хляб дава на поетите издател сама;
колата на Фортуната край тях лети;
гол слиза в гроб Русо^[4], що гол се тук роди;
Камоенс с бедните спи на една постеля;
Костров на глух таван с живота се разделя,
към гроба чужденци изнасят го навън:
животът им е мъка, славата им — сън.

Ти сякаш, друже, се замисли малко-много.
„Добре, но — казваш — като съди толкоз строго

и като Ювенал нов всички нареди,
ти за поезия с мен разговор води;
сам скаран с музите, богини на Парнаса,
ти в стих ми проповядваш мъдрост беловласа?
Що става, имаш ли ти над ума си власт?“
Арист, накратко тъй ще ти отвърна аз:

Със своите миряни някога на село
живял свещеник стар със къдри посивели.
И бил той сговорчив, и тачен, и честит,
навред минавал той за пръв мъдрец мастит.
Веднъж на сватба чаши пресушил безбройни,
пиян към къщи кретал с крачки неспокойни;
мужици скоро с него изравнили крак.
Добряците му рекли: „Я чуй, отче благ,
пий знаем, че да пием ти ни запрещаваш,
да бъдем трезви тук на всички повеляваш,
и вярваме ти ние; но защо ти сам...“ —
„Изслушайте ме — старецът отвърнал там, —
каквото в черква уча, вий това правете,
живейте по реда, по мен се не водете.“

И аз такъв ще трябва отговор да дам;
съвсем не искам с туй да бъда оправдан:
щастлив е тоя, който стихове не пише,
живее тих живот, без мъка и без грижи,
списанията с оди той не бремени
и над експромт чепат не висне цели дни!
Той не живей по висините на Парнаса,
не дири музи, не копнее за Пегаса;
Рамаков го не плаши със перо в ръка^[5];
спокоен, весел тук прекарва си века.

Но стига съм умувал — страх по мен пробегна
с перото сатирично да не ти дотегна.
Един съвет, мой друже, дадох ти поне:
да хвърлиш лирата — ще млъкнеш, или не?

*Избирай с ум и нека да ти бъде ясно:
прекрасно е — прочут, спокоен — по-прекрасно.*

[1] *„Към приятеля стихотворец“* е първото напечатано стихотворение на Пушкин. Появява се във „Вестник Европы“, 1814 г., кн. 13, с подпис Александър Н. к.ш.п. (съгласните букви от фамилното име на поета са разположени в обратен ред). ↑

[2] *„... родител втор на втора там «Телемахиди»“* — по всяка вероятност се наемва за Кюхелбекер, състудент на Пушкин в Лицея. ↑

[3] *„Творбите гръмки на Рифматова, Графова“* — имат се пред вид Шихматов и Хвостов, видни участници в литературната „Беседа любителей русского слова“, към която Пушкин се отнасял отрицателно и насмешливо. В следващия стих с *Бибрус* е означен поетът С. С. Бобров, автор на тромави, безжизнени стихове с дидактично и религиозно по характер съдържание. *Глазунов* е известен книгоиздател и книжар. ↑

[4] *„... гол слиза в гроб Русо, що гол се тук роди“* — Жан-Батист Русо (1670–1741) е френски лирик. ↑

[5] *„Рамаков го не плаши със перо в ръка“* — П. И. Макаров (1765–1804), критик, привърженик на Карамзин и издател на сп. „Московский Меркурий“. ↑

КАЗАК^[1]

*Някога, в среднощно време,
през мъгли и мрак,
тихо над реката стреме
опвал смел казак,*

*Черна шапка накривена,
прашен отдалеч,
пистолети до колене,
до земята меч.*

*Верен кон, със стъпка жива,
без юзда вървял;
веейки вълниста грива,
той се взирал цял.*

*Две, три къщи виждат, ето,
изпокъртен плет;
тук — пътека към селцето,
там — към злия лес.*

*„Няма във леса девици —
мислел си Денис: —
вече техните ресници
спят сред мрака чист.“*

*Дръпнал момъка юздата,
шпорите забил
и поел като стрелата,
към къщурка свил.*

В облаци далеч се крила
сребърна луна;
а красавица унила
чакала сама.

Храбрият я забелязал;
гласът му кипял,
към дома ѝ вляво, вляво —
конят тихо спрял.

„Все по-тъмно става горе,
ни една звезда.
Бързо, мила, коня морен
напои с вода.“

„Не! Със момък е опасна
всяка близост, знам.
Страшно ми е да изляза
и вода да дам.“

„Ах! Не бой се, хубост жива,
приблужи в нощта!“ —
„Тъмнината е лъжлива.“ —
„Не и радостта!“

Довери се безвъзвратно;
и се успокой!
Губиш в мисли време златно;
мила, не се бой!

Сядай върху коня; с тебе —
към далечен край,
с мен ще имаш светъл жребий:
с обич вред е рай.“

Е, девице, що? Склопила,

*тръгнала без страх,
да върви се съгласила
до щастлив казак.*

*Спуснали се, полетели.
Той я тъй любил;
бил ѝ верен две недели,
след туй изменил.*

[1] Подражание на украинските песни, които особено излизат на мода след водевила на А. Шаховской „Казак-стихотворец“, игран през 1812 г. Романсът е напечатан в „Российский Музеум“ 1815. ↑

ОПИТНОСТ^[1]

*Който с времето надвие
с хладен разум любовта,
на живота с тежестта
няма той да я покрие.
Не лудувай, не се смей,
само с мъдростта живеи;
но с ума си ще заспориш,
тъжен порта ще отвориш,
щом немирния Ерот
те събуди за живот.*

*През сърцето ми премина
всеки верен богослов.
„Добър път! Прости, любов!
Зарад сляпата богиня,
не за Хлоя, литвам сам,
радост, радост да си дам!“ —
мислех в гордостта безумен.
В миг дочух аз смях най-шумен,
взрях се бързо... и Ерот
ме зовеше за живот.*

*Не! Едва ли ще ме видят
с бога да съм в свада аз,
и докато всеки час
Парка дните ми изприда,
нека ме владее тя!
Мой закон е радостта.
Гробът ще зей ужасен,*

*ще помръкне взорът ясен,
няма вече и Ерот
да ме вика за живот!*

[1] Напечатано във „Вестник Европы“, 1814, кн. 19. ↑

БЛАЖЕНСТВО^[1]

*В тъмна, сенчеста горичка,
гдето сред тревата тича
с ромон ручей бистроок,
в мрака влюбено овчарче
свирка вдигало възбог;
тъжният мотив повтарял
тихо свода звездосин...*

*В миг из пещерите черни,
с нрав на Бакхус и Венера,
весел фавнов господин,
спрял Ермиевият син.
С рози около рогата,
върз косите му — бръшлян,
кози мех на рамената,
с вино целия налян.
Богът на горите, сведен
над извития кривак,
притаен зад храст съседен,
сам съгласен, слушал как
песента звучала пак.*

*„Дни, със радост увенчани
(пеел тъжният хлапак),
за какво, преди от злак,
отлетяхте като сянка
и потънахте сред мрак?
Ах, когато в тъмнината,
под вълшебната луна,*

в парка сенчест на гората,
сладко спяща в тишина,
със ръка в ръката, с Хлоя
бавно стъпвах аз двукрил,
кой бе с жребий като моя?
Бях тогаз на Хлоя мил!

А сега живот — могила.
Гняв в гърдите си съм скрил,
тъжен лес, поток унил...
Хлоя ми е изменила!...
Вече аз... не съм ѝ мил!...“

Спряла песента красива;
млъкнал той — и тишина
плъзнала в гората дива;
само плискала вълна
и поклащал мълчаливо
хмела нежния зефир...
В миг, оставил сенки гъсти,
рипнал грозния Сатур.
На приятелството пръстен —
със искрящ в ръка стакан,
казал целия засмян:
„Ти си тъжен, ти си мрачен;
виж как този сок прозрачен
свети, свода отразил!

Пий — и твоя свят унил
ще е също чист и ясен
Вярвай — стонът е напразен.
По-добре се весели
с Вакх — когато те боли!“
И овчарчето стакана
пресушило в кратък срок.
О, всесилен винен бог!
В миг се скрили скърби, рани

*и душевния му мрак!
Само чаша вдигнал пак,
всичко в него се сменило,
всичко там се оживило,
юношата бил щастлив!
Чашата допил без укор,
той наливал вече друга;
трета... но шубрака сив
в погледа му потъмнявал
и горкият... се смалявал.
Морен поглед свел подир.
„Научи ме ти, Сатир —
тъжно момъка говорел, —
как със дните да се боря?
Няма да съм все пиян.“ —
„Слушай, юноша любезен,
ето ти съвет полезен:
във мига търси век нов;
знай на дружбата рубина:
няма веселост без вино
и блаженство — без любов;
тъй че всичко да ти мине,
с мир при Купидон иди;
без предишните обиди
и в ръцете на Дорида
пак щастлив се наслади!“*

[1] Напечатано във „Вестник Европы“, 1814, кн. 18. ↑

ПИРУВАЩИ СТУДЕНТИ^[1]

*Приятели, свободен час
дойде сред тишината.
По-скоро чашата пред нас,
покривка, вино златно!
Шуми шампанско в твоя съд.
На масата все Кант ли,
Сенека, Тацит ще стоят,
фолянт над фолианта?
На пода хладни мъдреци,
сами ще се владеем;
на пода учени глупци,
без тях в пира умеем.*

*Нима ще забележим трезв
студент сред нас в момента?
Та затова — да изберем
по-скоро президента.
Ще ни налее по реда
той пуни и гроз уханен,
спартанци, а на вас вода
ще поднесе в стакана!
На нежността апостол драг,
добър мой Галич, Vale!*

*Ти млад си Епикуров брат,
с душа във сока ален.
Махни венеца по-добре,
бъди на президента,
и ще завидят на царе*

в миг нашите студенти.
Ръка дай, Делвиг! Ти май спиш?
Вдигни се, сънльо чинен!
Не под катедрата седиш,
унесен от латински;
край теб — другари, погледни;
с бутилката прекрасна,
за музата ни прав стани
и пий, женкар парнаски.
Хапливец мил да пламеней
след чаша пълна чаша!
И епиграмите излей
за чужди и за наши.

А ти, красавец млад в разкош,
нехранимайко весел!
На Вакх ще бъдеш жрец ти лош,
но прочее — завеса!
Макар студент, макар пиян,
аз скромността почитам;
по-близо шумния стакан,
на битката разчитам.

Другарю справедлив и мил,
в юмрук сложи юмрука,
да хвърлим в чашата за миг
дребнавата си скука.
За първи път не пием ний
и пазим се нерядко,
но щом ни чашата склони —
забравяме омраза.
А ти, години дето ред
само сред радост дишаш,
забравен, да, ти си поет,
но лошо басни пишеш;
без чин измъчвайки се, знай,
обичам те възшебно,

*сипи във канчето докрай —
разсъдък! Бог със тебе!*

*А ти, немирнико до днес,
на лудостта детето,
храбрецо весел, главорез,
приятел на сърцето,
бутилки, чаши да строшим
за здравето на Платов
и пак със пуни да продължим —
налят в казашка шапка!...*

*Любимецо на Аполон,
с китара, с глас сърдечен,
възпей под този небосклон
владетеля сърдечен.
Как сладко в свитите гърди
с звън мъката се лее.
Не, мен ли скръб ще победи?
Пияният се смее!*

*Не е ли по-добре сега
във чест на Бакхус тука
да вземеш, Роде, във ръка
ти своята цигулка?
Във хор запейте, господо,
сам всеки — невъзможно;
пресипнахте? — Не е беда:
за пийналите може.*

*Но как?... Светът е удвоен;
бутилката не чака;
върти се стаята край мен;
покри очите мрака...
Другари, где сте вие? Аз?
За Бакхус искам кратко...
Вий спите вече в този час*

над вашите тетрадки...
По-трезв поетът с грехове
е пак от всички хора.
Вилхелм, чети ни стихове,
за да заспя по-скоро.

[1] Това стихотворение на Пушкин не е печатано приживе на автора. В стихотворението се споменават следните лица: *Галич* — преподавател в Лицея, *Делвиг* — другар на Пушкин, известен с мързела и остроумието си. „Красавец млад в разкош“ — *Горчаков*. „Другарю справедлив и мил“ — *И. Пушчин*. В следващата строфа се говори може би за *М. Яковлев*, който пишел посредствени басни. „А ти, немирнико“ — *Малиновски*. „Любимецо... с глас сърдечен“ — *Корсаков*. В следващата строфа се отправя призив към *М. Яковлев*, който свирел хубаво на цигулка, Пушкин го сравнява с прочутия цигулар Роде. „Вилхелм“ — *Кюхелбекер*. По форма стихотворението пародира „Певец во стане русских воинов“ на Жуковски. ↑

КЪМ БАТЮШКОВ^[1]

*Поет и весел философ,
парнаски радостен ленивец,
харитски нежномил щастливец
на аонидите — любов!
Защо на арфа златострунна
аз повече не слушам теб?
И ти ли, юноша безумен,
се раздели накрая е Феб?*

*Венец от рози ароматни
в златистите коси забол,
под дървесата благодатни,
между красавиците — бог,
за тост не вдигаш вече чаша,
не пееш за любов и Вакх,
щастлив, доволен отначало,
в Парнас цветя не късаш пак;
замлъкнал е Парни русийски!...
Пей, юноша — певецът тийски^[2]
духът си нежен ти е вял.
Със теб е твоя идеал,
Лилета, прелестна отрада.
Любов е в любовта награда.
Изпробвай лирата. Подир
лети по струните чудесни,
през пролетта като зефир,
и с нежни, сладострастни песни,
и с шепот тих, и мълчешком,
зови Лилета в своя дом.*

*И под звездите на небето,
в далечната височина,
уединен във кабинета,
сред приказната тишина,
с щастливи сълзи гръд прекрасна
ти ороси, щастливец мил;
но упоен от обич страстна,
и музата си припомни!
На любовта е туй кумира:
люби — и я възпявай с лира.*

*Когато през свободен час
при теб се съберат познати
и гръмне вино в тишината,
освободено в миг от власт —
със стиховете си игриви
описвай гостите бърбиви,
край масата извити в кръг,
стаканът със кипяща пяна,
звънът кристален многогорък.
И гостите с душа засмяна,
в нестроен хор, със трепет тих
ще преповтарят този стих.*

*Поете, в тебе е искрата!
По струните си прогърми,
с Жуковски смело^[3] приеми
смъртта и воя на борбата.
И ти си удрял с нея крак,
и ти, от времето белязан,
си паднал горд като руснак!
На дните под косата хладна
едва не си потънал в мрак!...*

*Или от Ювенал запален,
в сарказъм запламти печален,
вземи студения му слог,*

*громи жестокия порок;
със смях показвай всичко смешно
и нас, щом можеш, поправи;
но Тредяковски остави
да спи в безделието грешно.
Уви! И без туй няма т брой
безсмислените стихоплети,
в света достатъчно предмети
очакват твоего перо!*

*Но за какво!... Цафара моя,
сега съм непознат поет,
боя се да смутя покоя.
Прости — но чуй от мен съвет:
догде, на музите любимец,
гориш ти като Пиерид,
догдето от стрела незрима
не замълчиш в пръстта зарит,
забравяй хорските печали
и пей: теб младия Назон
в страстта с Ерот са те венчали,
а с твойта лира — Аполон.*

[1] Напечатано в „Российский Музеум“, 1815, кн. I. ↑

[2] „Певецът тийски“ — Анакреон. ↑

[3] „С Жуковски смело“ — има се пред вид „Певец во стане
русских воинов“. ↑

РОМАНС^[1]

*Вървеше в дъжделива доба
мома със жалостно лице
и таен плод на скръбна обич
държеше в трепетни ръце.
Бе тих лесът и планините,
заспали в мрака на нощта,
но ужасена в тъмнините,
неспирно взираше се тя.
И над невинното създание
с въздишка тиха се склони...
„О, спиш ти, мое изтезание,
не знаеш ти злочестини.
Ще се събудиш утре рано
да дириш моите гърди,
но не целувката желана
на майка си ще срещнеш ти.*

*И ще я търсиш безконечно...
Вина за мене е срамът,
ще ме забравиш, ала вечно
ще те копнее мойта гръд.
Подслон ще ти дадат добрите.
«Ти чужд си!» — ще рекат без жал,
«Къде са моите?» — ще питаш,
семејство нивга непознал.*

*Ще чезне моят ангел бледен
от скръб сред другите деца,
с душа попарена, загледан*

към чужди майчини лица.
Самотен странник те проклина
несправедливия си дял...
Жестоки укори отминал,
прости ми ти, прости от жсал.

А може би унил, копнеец,
баща си ще прегърнеш ти?
Ах, милият предател де е,
незабравим във моите дни?
Утеха му бъди, унесен
кажи му: «Няма я сега,
скръбта Лаура не понесе,
света напусна без тъга.»

Какво си бърбля аз? А може
да срещнеш мен в уречен час,
взор тъжен да ме разтревожи.
Не ще ли те позная аз?
Неумолима е съдбата.
Ще чуе ли гласа ми тих?
Край мен ще минеш със тълпата.
Навеки с теб се разделих.

Ти спиш, о, младенец нещастен,
в последен сън до мойта гръд.
Закон несправедлив, ужасен,
захвърля ми в печален път.
Дорде не са дошли години,
за да прогонят радостта,
ти спи, над детството невинно
не ще се спре сега скръбта.“

Но от луната озарена
в миг къща зърна във нощта...
Прихвана своя син смутена
и тихо приближи се тя.

*Наведе се и го остави
пред чуждата врата сама,
очи извърна в страх тогава
и скри се в нощната тъма.*

[1] Това ранно стихотворение е било напечатано, изглежда, без знанието на Пушкин, през 1827 г. от Б. Фьодоров в алманаха „Памятник отечественных муз“. Твърде скоро то станало популярен романс и го включвали в разни „песнопойки“. ↑

1815

ГРАДЧЕ КЪМ ...^[1]

Прости ми, драги мой,
предългото мълчание,
за дружески послания
аз нямах миг покой.
На тройка бях пренесен
от моя град чудесен
на Петър въз града.
И тук на свобода,
безгрижен две години,
навред кръжах безспир
във веселби невинни,
в театри и на пир
и не познах покоя,
уви, дори за миг —
така пред аналоя
в четвъртъка велик
бди дякон-мъченик.
Но слава богу, слава.
На чист път оттогава
излязох и сега
живея без тъга,
без грижите, които
със мене упорито
играха на война.
И в свята тишина,
далеч от шумни песни
в градчето — здрав и жив
съм философ ленив

в щастлива неизвестност.
Наех си дом огрян,
с камина и диван,
с три стаички любими;
те в злато не блестят
и везани килими
паркета не красят.
В прозорчетата бели
липите престарели
се взират и цъфтят,
по пладне с тънки клони
брезички благосклонни
прохладен лъх струят
над роза белоснежна
и теменуга нежна,
тук ручей бърз тече
и тих цветец влече,
невидим, без умора,
бълбука зад стобора.
Тук твоят скъп поет
живее с дух отраден
без модния паркет,
карети в бляскав ред
не шестват с ек досаден,
тук тихо е навред;
понякога талига
край стрехите скрипти
или по тъмноти
тих странник тук пристига,
на пътните врати
потропва със тояга...

Блажен е, който бяга
в покой, в безгрижни дни,
Феб длани му протяга
и с Ерос той лети.
Блажен е, който скита

и нивга не скърби,
за скърби той не пита,
а търси веселби,
яде и пий на воля,
за гостенин не моли,
живее славни дни,
в легло да се лени
не му попречва никой,
поиска ли — тълпи
при себе си той вика
или пък сладко спи,
над римите се скланя,
потънал в унес странен.
Без грижи и тъги
аз тук установих се,
с безочливи слуги
навеки разделих се.
Във кабинета скрит,
аз скука не познавам,
от нов възторг опит,
света във миг забравям
със моите мъртвци —
парнаските жреци.
На простата полица
под тъпичка корица
те покрай мен стоят,
певци велеречиви
и автори глумливи,
присъства и синът
на Мом и на Минерва,
на вси поети цар,
пак злъчно се примерва
Фернейският злобар^[2].
Той бе от Феб възпитан,
певец от ранни дни,
най-много препрочитан,
най-малко ме гнети.

На Еврипид съперник,
на Тасо нежен внук,
стои спокоен тук —
създал Кандид, в безмерни
усилия велик,
той, вечният старик.
А зад Волтер израства
Вергилий, Омир, Тасо
пред погледа ми тук.
В свободното си време
аз често ги отнемам
с възторг един от друг.
Чеда на нежни грации —
Державин — бард велик,
и тихият Хораций
явяват се във миг.
И ти, певец любезен,
за дивната поезия
сърцата взел във плен,
си тук, лентяй безгрижен,
мъдрец за всеки ближен,
Ванюша Лафонтен!
Със теб и Дмитрев тук е.

Обикнал те, открих
с Крилов приют без скука
под твоя покрив тих.
На дивната Психея^[3]
любимецът къде е?
О, нежен Лафонтен,
със теб се той сражава,
недей се удивлява,
че ти си победен.
Верже, Парни са скрити,
Амур ги е възпитал,
затуй мълчат сега.
(Те често се явяват

и моя сън стопяват
след зимната тъга.)
Тук Озеров с Расин е,
с Русо и Карамзин,
до Молиер — двамина:
Фонвизин и Княжнин.
В шестнайсет тома, страшен,
издига се зад тях
внушителен и прашен,
същински — Аристарх^[4].
Лагарп е стихоплетец,
това добре го знам,
но с него често сам
си губех часовете.

Тук гробище откри
посред полица прашна
мълвата някогашна.
Визгов ще те мори
със своите съчинения,
Глупон^[5] — със псалмопения.
Изчетени творения
от мишки в сумрак тих.
Мир вечен и забвение
на проза и на стих!
От тях бе оградена
(това ти знаеш сам)
тетрадка забранена,
от мене скрита там.
О, свитъкът опасен,
от век на век пренасян,
във дар получих аз
от братовчеда славен,
драгунът незабравен,
войник на руска сваяст.
Съмняваш се нахалост...
Познай сред този ад

една творба, презряла
презрения печат.
Хвала, чеда на слава^[6],
врази на зъл Парнас!
О, княже^[7], твойта страст
в посланията прави!
И твоя стих хаплив
обиквам мълчалив.
И сатирата умна,
й чистия ти слог,
с ирония безшумна
куплета жив и строг.

И ти, о, смел насмешник^[8],
в тетрадката мълчиш,
със викове безгрешни
поетите гневиш,
като тълпа козлета
в талазите на Лета
отново ги топиш.
И ти, певец замислен,
Буянов сътворил^[9],
богат на багри чисти
и образец на стил.
И ти, смешник безценен^[10],
комуто Мелпомена
отдала бе без жал
котурни^[11] и кинжал.
О, кой ще нарисува,
отгде ли ще доплува
такъв оригинал?
С Чернавка виждам верен
Подшила лей сълзи,
там княз един трепери,
тук цял съвет пък спи.
Объркани, пленени,
царете този път,

забравили сражения,
виж — пумпали въртят...
А онзи горд мъжага^[12]
в добрите прежни дни
тетрадката ми драга
напълни сам почти.
О, ти, болярин весел
сред гордия Парнас,
ти, смел ездач, понесен
на буйния Пегас.
Нацвъкните оди,
висулки в покрив нов,
вестят на вси народи:
велик е той — Свистов.
Пред твоя дар немея,
макар непосветен,
за теб венец не смея
да изплета смутен:
със слог свистовски славя
Свистов сонетът тих,
но като теб не бих
написал даже стих.
Но махай се със здраве!
О, в моята пустиня
обичани творци!
Отдайте ми отнине
безгрижните венци.
Приятелю! Със тях съм
ту в мисъл вдълбочен,
ту в блян чудесен плахо
летя към свят блажен.
Когато в здрачината
лъчът последен мре
и тъне в ярко злато,
и светлите царе
на часовете нощни
в небето се тълпят,

и храсти дремят още,
и лесовете шептят,
невидим моят гений
лети над тях тогаз
и в този стихнал час
аз сливам своя глас
със свирка вдъхновена.
Ах, диша в радостта
тоз, който лира взема
от Феб и с младостта
към слънцето поема —
небесен жител смел, —
лети над всички смъртни
и славата му тътне:
„Безсмъртие приел!“
Не се гордея с нея,
за вечност не копнея...
Бих спорил всеки час,
облог не търся аз,
но и връз мене може
печата си да сложи
добрият Аполон.
И озарен, и славен,
политнал в полет плавен,
ще стигна Хеликон.
Не съм на тлен осъден.
О, моят правнук бъден,
на Феб лъчист синът,
среднощем някой път
при мойта сянка спира
да побеседва с мен.
И ще въздъхне с лира,
отново вдъхновен.

Приятелю, дордето
седя с възторг в сърцето,
с перо над листа бял

пред огън запламтял,
не славата съзирам,
а в дружбата намирам
пак своя идеал.
Щастлив съм аз със нея,
но с нейната сестра,
със любовта добра
напразно пламенея.
И младата зора
със рози ме покрива,
сълзи за да проливам
тук, дето бе цъфтял
печалният ми дял...
Мечтата лекокрила
е спътницата мила.
О, ти бъди със мен,
дай длан за нежни страсти
и с чаша, вдъхновен,
в безгрижен път към щастие
води ме всеки ден.
Под нощните простори
щом мак ленив едва
притвори тъмни взори,
на ветрени крила
литни към мойта къща,
потропай и тогаз
любимеца прегръщай
във прелестния час.
Мечта! Добро видение!
Ти с нея прозвъни,
мой свят, мой светъл гений,
любов във моите дни,
с очите — лъч небесен,
в сърцето пламнал пак,
със стана ѝ чудесен,
с лицето като сняг...
Съзирам я край мене

и в радостно стремление
към моите гърди
тя гърд притиска страстно,
уста — в уста, блести
лицето ѝ прекрасно,
в очите ѝ — сълзи...
Защо, стрела незрима,
летиш далеч от мен?
Беглецът в мрак студен
мълчи невъзвратимо,
не чува той плачът.
Отлитна и сънят,
прекрасен прелъстител.
Скръбта е пак мъчител.
Но мигар всеки път
в щастливо упоение
и в тъмна скръб духът
ще среща наслаждение?
Обичам в летен ден
да скитам сам в тъгата
и вечерта смутен
да срещам край реката,
загледан през сълзата
в далечен хоризонт;
да седна под небето
край езерото светло
със своя мил Марон^[13],
там лебед белоснежен
напуска злак крайбрежен
в любовни светлини,
изпънал гордо шия,
до женската се вие
по златните вълни...
Или за развлечение
без книги и учение
в ленив и празен час
при бабка добродушна

чай дъхав пия аз
и в разказа ѝ вслушан,
не бързам да вървя.
Присяда, ту пък става,
но всички вести тя
избъбря ми тогава.
Редовно получава
тя вестници^[14], със жар
подушва и узнава:
кой — влюбен, кой — умрял,
коя жена съпруга
накичва със рога,
в чии градини лука
цъфти дори сега,
и своята стопанка
Тома защо наби,
и своята балалайка
Антоша как разби —
старицата разправя,
дорде плете и става,
все бъбри с дрезгав глас.
А седнал най-смирено,
мечтая вдъхновено,
не чувам нищо аз.
Замислен, добродушен,
в Свистов^[15] тъй бях заслушан,
във рикшата му страст;
той своите творения
четеше ми в захлас.
Изпитваше тогаз
бог моето търпение.

А моят мил съсед,
тъй както му е ред,
отдавна не на служба,
майорът-запасняк
ме кани — в знак на дружба,

да хапнем двама пак.
Гощавката отбрана
добре го пияни,
той с дядовската капа
потъва в прежни дни.
С медали, закрепени
на изранена гръд,
припомня си сражения,
войници пак летят —
и той пред тях — към слава,
но среща го снаряд
и пада в кръв тогава,
с кинжал сред онзи ад...
Душата бе щастлива,
когато с него бях.
Но, боже, имам грях,
разкайвам се горчиво,
от твоите слуги,
попове с мисли зли,
боя се аз, боя се,
да седна с тях на маса
не мога нито час.
О, тези иереи
като тълпа юдеи
съвсем презирам аз,
а редом с тях — стадата
угодливи тълпи,
със подкупи богати
и с долни клевети.
Приятелю, наскоро
ако се видим пак,
ще се въздигнем горе
със пълния кърчаг.
Молебен, честно слово,
и то какъв, тогаз
на селските попове
сам бих отслужил аз.

[1] Стихотворението е печатано най-напред в „Российский Музеум“, 1815 г., ч. III, №7, с цензурни съкращения. Напомня силно „дружеските“ послания на карамзинистите. Не е автобиографично. ↑

[2] „*Фернейският злобар*“ — Волтер. ↑

[3] „*На дивната Психея любимецът...*“ — Богданович, автор на „Душенька“, написана по сюжета на мита за Амур и Психея, използван преди това от Лафонтен в романа му „Любовта на Психея и Купидон“. ↑

[4] „*Същински Аристарх*“ — Лагарп, автор на многотомно критическо съчинение по всеобща литература, главно френската литература на XVII и XVIII век. ↑

[5] „*Глупон — със псалмопения*“ — смята се, че става дума за Бобров (вж. бел. за „Към приятеля стихотворец“). ↑

[6] „*Хвала, чеда на слава*“ — в оригинала е цитат от стихотворението на Жуковски „Певец во стане русских воинов“. ↑

[7] „*О, княже...*“ — Д. П. Горчаков (1758–1824), автор на няколко стихотворни сатири, разпространявани в ръкопис. ↑

[8] „*И ти, о смел насмешник*“ — К. Н. Батюшков, в случая като автор на „Видения на брегах Лети“. ↑

[9] „*И ти, певец... Буянов сътворил*“ — В. Л. Пушкин, чичо на поета, автор на „Опасный сосед“ с герой на име Буянов. ↑

[10] „*И ти, смешник безценен*“ — И. А. Крилов. ↑

[11] Висока обувки, носени от античните актьори. ↑

[12] „*А онзи горд мъжага*“ — И. С. Барков, поет-порнограф. ↑

[13] „*Със своя мил Марон*“ — Вергилий. ↑

[14] „*Редовно получава тя вестници...*“ — „Вестници“ тук е буквален превод на думата „газети“, която през XVIII и началото на XIX век е означавала в руския език всякакви новини, включително слухове и клюки. ↑

[15] „*Свистов*“ — става дума за Д. И. Хвостов, който досаждал на познати и приятели с четенето на свои произведения. ↑

КЪМ ЛИЦИНИЙ^[1]

*Лициний, виждаш ли на бърза колесница
и с лаври увенчан, в блестяща багреница,
изпънал рамене, Ветулий, горд и млад,
в тълпата как лети през градския площад?
Смирено свели гръб, посрещат го с поклони,
отрядът ликтори народа беден гони.
Със поглед умилен и радостен привет
сенатори, лъстци, красавици отвред
улавят всеки знак, усмивка и движение,
като че той е бог, дошъл с благословение,
и малките деца, и старците зад тях
пред идола блестящ безмълвно падат в прах,
следата във калта от двете колелета
е паметник за тях и знак от боговете.*

*Народ на Ромули, отдавна ли си ги
поробен, окован чрез власт и клевети?
Квиритът горд няма пред иго преклони се?
О, на кого, небе, той кротко покори се?
Ветулий, този срам за римските земи,
развратен юноша, в съвета пак шуми,
любимец на тиран в сената управлява,
Рим пъхнал във ярем, с позор го увенчава.
Ветулий — римски цар! О, срамни времена!
Вселената ли пак пропада в тъмнина?
Но кой във дрипав плащ, безмълвно свел главата,
край сводести стрехи с тояга във ръката
през шумната тълпа върви суров и блед?
„На истината брат, о, накъде, Дамет?“*

*„Не зная сам, мълча отдавна, ала виждам,
напускам Рим, позор и робство ненавиждам.“*

*Не е ли по-добре, приятелю любим,
пред вечната съдба и ний да се смирим,
след мъдрия циник, сред нас за пример пратен,
и ний да се простим със този град развратен?
О, тук продажни са законът и честта,
трибунът, консултът и справедливостта.
Глицерия, все тъй красива и безпътна,
като кърчаг за пир за всекиго достъпна,
неопитните пак във мрежи ще лови,
позор и срам е тя за белите глави.
Обича младостта тщеславните веселия,
безсрамни нека Клит и гадния Корнелий
търгуват с подлостта и нека с дръзка гръд
при знатни големци от дом във дом пълзят.
О, римлянин съм аз, изпълнен с дух свободен,
в сърцето ми е жив народът благороден!
Лициний, по-далеч от тази суета,
от слепи мъдреци и празна красота!
Жестоката съдба, стрелите ѝ презрели,
ний своите божества да отнесем на село.
В прохладните гори, край морските води
ще си наемем дом, притихнал в самоти,
без страх от зли тълпи, от людското вълнение
ще остареем там, далеч в уединение.
И там в уютен кът, приседнал уморен
край огъня пламтящ в камината, смутен
ще спомням стари дни, загледан във бокала,
и с ювеналска страст духът си ще разпаля,
във свята сатира порок и срам разкрил,
ще изразя чрез стих векът какъв е бил.*

*О, Рим, във теб цъфти разврат и злодеяние,
но иде ден на гняв, на мъст и наказание,
величието ти ще има страшен край,*

*вселенският венец ще рухне в прах накрай.
Чеда на дива бран, народи млади, нови,
ще вдигнат меч над теб, жестоки и сурови,
преминали поля, морета, планини,
над теб ще връхлетят — безмилостни вълни.
И ще изчезне Рим, и мрак ще го покрие,
в гръдта на камък сив щом пътник поглед впие,
във мрачен размисъл ще промълви смутен:
„Роден от свобода, от робство бе сразен!“*

[1] Стихотворението е печатано в „Российский Музеум“, 1815 г., № 5. По-късно Пушкин го преработил и го включил през 1826 г. в избраните си стихотворения. То е напълно оригинално, а не „от латински“, както ни уверява подзаглавието на първата редакция. Римският колорит е даден по цензурни съображения и донякъде по сила на литературната традиция. ↑

КЪМ БАТЮШКОВ^[1]

*Във пещери далече
родих се в Хеликон,
Тибул аз бях наречен
във чест на Аполон.
Със светла Ипокрена
живях във упоение,
под рози — дъхав ред,
израснах аз поет.*

*Син весел на Ермия,
дари ме щедро ти
със свирчица в ония
игриви златни дни.
Обикнал я отрано,
аз свирих непрестанно,
неопитен и плах,
но с музите дружах.*

*А ти, певец забавен,
на девите любим,
ти искаш в пътя славен
да литна несломим,
Анакреон оставил,
с Марон да се прославя
със лира най-подир
във кървав боен пир.*

*Оскъден дар лелея,
към мене Феб бе строг,*

*под чужда стряха нея,
далеч от своя бог.
С Икар във път опасен
да полетя боя се,
устата ми шепти:
„При своето си ти!“*

[1] Напечатано в „Российский Музеум“, 1815, №6. Написано е под впечатление от срещата на Пушкин с Батюшков през февруари 1815 г. Последният стих на оригинала е цитат от послание на Жуковски до Батюшков. ↑

*Ще пламне битка, над орлите галски
победата ще долети при мен,
ще плисне кръв под небосклон стъмен,
ще разруша царства със трясък адски
и на Европа щитът позлатен...*

*Но тук е всичко мъртъв сън заспало,
вълните бурни под мъгла лежат,
несигурният чълн не тръгва в път,
не вие гладен звяр в полето бяло,
аз тук съм сам, изпълва ме гневът...*

*О, щастие, зъл прелъстител,
във миг изчезна като сладък сън и ти,
сред бури таен мой пазител
от детските далечни дни!
Към трона в пътища незрими
ме водеше над всяко зло
и, дръзко със венци дари, —
накичи лаврово чело.
Народите със страха в душата
заплащаха си свободата,
склонили знамена пред мен,
светът гърмеше одимен
и слава «бляскава летеше»
прикриваше ме със крила...*

*Но облак страшен ниско над Москва растеше
и загърмя мъстта...*

*Но млад и дързък цар надигна опълчения,
след знамена във кръв се втурна гибелта.
Отекна силно моето падение,
светът позна мира и радостта.*

*За мен — позор и заточение,
и щитът звънък бе строшен,
и шлемът ми не свети златен,
и мечът ми сред злак зелен*

ръждясва във мъглата.

*Но тихо е навред. И вслушвам се в нощта
смъртта за да дочуя, воят ѝ печален,
и ек на меч, забит в плътта,
и на ранени стонът жален.*

*Но само плясък на вълни околоръст,
викът на боя се прекъсна,
заглъхна и враждата късна,
угасна факелът на мъст.*

*Но близък е часът. Мигът съдбовен иде,
понесла тронът страшен, лодката лети,
закрили са брега мъглите,
но с пламък гибелен в очите
бледнеещият бунт на палубата бди.
Плаши се, Галия! Европо! Отмъщение!
Пак иде твоят бич — и пак вилней пожар
и над гробове посред мрак и разрушение
ще седна гордо като цар!“*

*Той млъкна. В тъмнини млъчаха небесата
и — мрежа облачна разкъсала — луната
на запад немощно процеждаше искри,
И утринна звезда изгря над океана,
видя се лодката, в мъглата залюляна,
под сводестите елбски канари.*

*Пак Галия, о, хищнико, те осенява,
побегнаха във страх достойните царе,
но виждаш ли? Денят угасва и стъмнява
пламтящо залезно море.*

*Простря се тишина над сумрака навъсен,
в мъглата бурята невидима трепти
и млъкна всичко... Трепери пред гибелта си
и жребият си чакай ти!*

[1] Напечатано в „Сын отчества“, 1815, № 25-26.
Стихотворението се отнася към началото на „стоте дни“. ↑

МОЕТО ЗАВЕЩАНИЕ КЪМ ПРИЯТЕЛИТЕ^[1]

Аз искам утре да умра,
в света на чудни наслаждения,
към бреговете на забвение
да литне сянката добра...
Прощавай ти, очарование,
отрада в моя дълъг ден.
О, доближете се към мен,
благоговение, внимание!
Певецът да умре реши,
нима луната тихо плава
и бяла пелена уши
за парка с тъмната морава?
Притихнал, сънен е брегът,
където споровете наши
все още радостно трептят.
Ще минем ли със пълни чаши?
О, тук под небосвода син
на пир последен призовете
пак Ерос, брат и властелин
на смъртните и боговете,
той нека с весело лице
размаха звънкаща камбана,
да ни разсмее от сърце
край пълната пенлива кана.
Да долетят игриво пак
и нашите музи вдъхновени,
за тях е първият кърчаг —
вериги сладки и свещени...

Дордето утринна звезда
изгрей, в ръката на поета
кърчага с виното ще свети
сред тази братска веселба.
И мойта свирка сладкогласна,
певица на мечта прекрасна,
ще грабна, сетил пак скръбта,
за сетен път със думи нежни
не ще припомня вечността,
а на гърдите белоснежни
ще ме опне радостта.

Зорницата, нощта пробола,
щом блесне в бистри небеса,
над озарената топола,
покрита с утринна роса...
Анакреон със грозд дарете,
учител скъп на мойта страст,
а тъжно ще се спусна аз
на Ахерон към бреговете.
Довиждане на всички вас,
подайте ми за сбогом длани!
О, изпълнете в скръбен час
без мене мойто завещание.
Дойди, певцо мил и скъп^[2],
с любов Темир и Вакх възпявал,
ленива лира ти дарявам
сред музи да не знаеш скръб.
Припомняй дружбата ни чиста,
о, Пушкин, радостен мъдрец!
Вземи със чашата лъчиста
увехналия мой венец!
Сърцето си на вас оставям,
приятели от младостта,
затворена в щастлива леност
сред ложе от безброй цветя,
и мойте песни на забвение

предавам с болка във гръдта.

*На свойто тихо погребение
ще ви поканя вече блед,
веселието вдъхновено
на всеки ще даде билет...
Окичили с венци главите,
елате в скръбната обител,
където вашият певец
сред мрак към Хеликон отива,
и напишете със резец:
„Лежи тук юноша, мъдрец,
на Аполон дете щастливо“.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

[2] „Дойди, певцо мил и скъп“ — Делвиг. ↑

МОЯТА ЕПИТАФИЯ^[1]

*Почива Пушкин тук. Със муза чудновата
в любов и леност минал дял нелек.
Не правеше добро, макар да бе в душата,
ей богу, предобър човек.*

[1] Напечатано в „Российски Музеум“, 1815, №10-11. ↑

СРАЗЕНИЯТ РИЦАР^[1]

*Със блясък последен над, тъмни гори
престана и залезът тих да гори,
безмълвна лежи долината,
реката кипи край мъгливия рът
и облаци — бавни грамади — пълзят,
и златна сияе луната.*

*Разхвърлени брони на хълма лежат,
пречупени копия, саби блестят,
под шлемове стар щит ръждясва
и шпори, забити във влажна трева,
лежат неподвижно, луната едва
със сърпа си кървав проблясва.*

*А конят на мъртвия в мрака мълчи,
помръкнаха гордите светли очи,
глава той привежда сломено
и рови с копита скалистия склон,
и в броните вглежда се верният кон,
и диво потръпва и стене.*

*А пътник случаен, в нощта заблуден,
дохожда замислен, и плах, и смутен,
над яка тояга приведен,
през хълма минава, загледан в нощта,
и бавно си тръгва, и броня в ръжда
подритва той, морен и бледен.*

Пронизва го студ, празни брони звънтят

*на мъртвите кости страшно кънтят,
по камъка шлем се събаря,
повлякъл бял череп на черния склон,
със цвилене хуква самотният кон,
човекът очите притваря.*

*Далеч броди пътникът в нощния път
и все му се струва, че кости хрущят...
Но блясва зорницата в свода.
Сразеният рицар на хълма мълчи
и брони немеят, и шлем не дрънчи,
и конят край мъртвия ходи.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

РОЗА^[1]

*О, нашта роза
къде мълчи?
Увехна, рожба
на рой лъчи.
Не казвай ти:
тъй вехне младост.
Не казвай ти:
тя беше радост.
А ѝ кажи:
процавай, мила!
И нова лилия
ни покажи.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

СЪЛЗА^[1]

*На чаша пуни гостолюбиво
с един хусар седях,
и угнетено, мълчаливо
към пътя гледах плах.*

*„Защо към пътя със тревога
се взираш? — рече той. —
Не изпращал, слава богу,
приятели на бой.“*

*Глава обронил на гърдите,
прошепнах с тъжен глас:
„Далеч от мене тя се скита...“
И пак замлъкнах аз.*

*Сълза от моята ресница
в бокала заблестя.
„Ти плачеш за една девица?
О, срам!“, — той изкрещя.*

*„Недей, хусарю... страдам, мигар
любов не те гори.
Бокала да отрови стига
една сълза дори.“*

[1] Печатано е като текст на романс от М. Яковлев в приложението към IV част на алманаха „Мнемозина“, 1824 г. ↑

НА МОЯ АРИСТАРХ^[1]

*Помилуй щедро, Аристарх,
вакхическите ми послания
и моите радостни мечтания,
които в стихове излях:
плодът на волно вдъхновение
не е за вечността роден,
а за приятеля, за мен
или за Хлоя сътворен е.
Помилуй, съжали ме ти,
не търся твоите уроци,
сам зная своите пророци.
Да, моят дар едва шепти:
след празна рима всеки път,
напук на строгите закони,
тристъпните тълпи летят
и в края на стиха звънтят.
Признавам, вместо да ги гоня,
поставям (кой ли няма грях?)
ненужно чести възклициания
и празни стихове пред тях.
Не е добре, но оправдания
изтръгват се от мойта гръд.
А моите литнали послания
дали след мен ще разцъфтят?
Но не мисли, мой цензор мрачен,
че, обладан от бесове,
от мисъл стихотворна влачен,
покоя жертвам в стихове.*

Че аз по ъглите търча
и като жрец на Феб косите
разрошвам лудо и мълча,
и бляскам страшно със очите,
задъхан, смръщен сред нощта
запалвам своята лампа мътна,
към стола клатещ се запътвам,
седя, седя, накрай измътвам
тристъпна, звучна, глупостта.
Тъй пише (не е клевета)
конярят на Пегаса кльоцав,
Свистов, Хлистов или Графов^[2],
служител на Парнас все още,
на стихчета баща суров,
на оди, не тъй гръмкозвучни,
на приказчици, доста скучни.

Обичам празния покой
и той съвсем не ми е бreme,
за веселбите имам време,
щом като в техния порой
да драсна стихче миг намеря;
за дружба славна и за Ерос
перото си захвърлям аз.
Седя ли със добри другари,
лежа ли в пух, укрит от мраз
вървя ли сред горите стари
край извор или стихнал аз,
замислен махвам със ръцете,[']
говоря в рими вдъхновен, —
но никой не е отегчен
и изтерзан от стиховете...
Но щом поискам в час блажен
да си отдъхна уморен,
пред огъня пламтящ заставам,
свободен господар, улавям
отново ловко мисълта

*и не за слава на поета
надрасквам няколко куплета
и тихо пея ги в нощта.*

*Но знаеш ли ти, мой гонител,
как с теб беседвам в утринта?
Сред Пинд безгрижен посетител
със млада муза си шептя...
Щом пламне яркото светило,
гори и степи озарило,
подир петльови гласове
сънливо още се прозявам,
Шапел на помощ призовавам^[3]
и пиша кратки стихове,
и сред приятното забвение,
отпуснал в леността глава,
със простота, без украшение
подрежда тихи извинения
сънливата ръка едва.
Под сянката на кротка леност
певецът нежен вдъхновено^[4]
Вер-Вер възпяваше така
или с възторжена ръка
рисуваше във упоение
самотния си стар таван.
Тече в лениво настроение
стихът ту звучен, ту смълчан.
Но как във своите творения,
потиснал веселия шум,
да втренчвам трезво хладен ум,
с изящен слог да похабявам
на мислите добрия друм
и страници да съкращавам?*

*Анакреон, Шоле, Парни,
на скръб и грижи се присмяха
и не така в онези дни*

любимите жени възпяха.
О вие, ласкави певци,
чеда на словото лениво,
покри челата със венци
безделието ви щастливо,
но с бляскав дар не ви дари
трудолюбивата поезия,
към тесалийските гори^[5]
потайно пътят ви възлезе.
А грациите млада лира
докосваха със пръст игрив,
но патоският рой глумлив
челата светли пак намира.
А аз, неопитен поет,
на римите ви лош наследник,
след вас се мъкна, тих и блед.
А ти, мой скучен проповедник,
гневът си учен усмири,
за друг надигай глас грижливо,
презирай младия ленивец
и тихичко го пожали.

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. За свой Аристарх Пушкин подразбира Н. Ф. Кошански, преподавател в Лицея, който дребнаво и дидактично критикувал стихотворенията на учениците си.

↑

[2] „Свистов, Хлистов или Графов“ прозвища на Д. И. Хвостов, давани му в епиграмите от онова време. ↑

[3] „Шапел на помощ призовавам“ — Шапел (1628–1686) е френски поет, прочут с небрежните си стихотворения, писани главно с къси стихотворни редове. ↑

[4] „Певецът нежен вдъхновено“ — Грасе (1709–1777), автор на шеговита поема за папагала, възпитаван в женския манастир „Вер-Вер“, и на стихотворно послание, в което се описват манастирската му килия и книгите на библиотеката му. ↑

[5] „Към тесалийските гори“ — Олимп, където обитават музите. ↑

СЯНКАТА НА ФОНВИЗИН^[1]

Прозявайки се, от гората
на рая чист, през Ахерон,
пое по пътя към земята
любимецът на Аполон^[2].
Той беше знаменит писател,
прославен руски веселяк,
Денис — подигравач, ласкател
и за глупците — страшен враг.
„За малко искам да си ида! —
той спря пред Луцифер смутен.
От Флегетон съм отегчен,
аз искам с хора да се видя!“
„Върви!“ — отвърна му Плутон.
И вижда той през тъмнината
тълпата, лодката, реката,
и вижда как гребе Харон
насам — товара си оставя,
след туй с героя се отправя
и ей го нашия поет.
„Поете, приеми привет!“

Мъртвецът слезе във Русия,
промени търси, но уви,
светът е все в неразбория,
все тъй постарому върви,
все тъй са хората прикрити,
все тези песни се пенят,
все тъй се тачат клеветите,
все тъй нещата си вървят,

все през прозорците прескачат,
все грабят царските пари,
едни живеят, други плачат
и лекар смъртните мори;
спокойно спят архиереи,
велможии, тачени злодеи
наливат своите гърла,
бедняшки жалби не приемат,
нощя не спят, в сената дремят
върху червените кресла.
Навред — страхливци и нахали
навред Венери за пари,
навред глупаци-генерали,
навред женкари той откри.

Въздъхна той: „О, Всемогъщи
Нещата са едни и същи.
В приемни страшен Демостен,
Петрушка, прав си ти^[3], така е:
светът безделници, играе
едно и също ден след ден.
Къде са братята-поети,
другари, во Парнас заклетии,
деца на грациите? Аз
заради тях дойдох у нас.”

В миг, изоставил небесата,
накривил шапката крилата,
посланикът на Зевс в ноцта
кат стрела го връхлетя.
И каза Хермес на поета:
„Да тръгнем, твой водач съм, Феб
за туй ме сам помоли, с теб,
додето слънцето закрета,
ще видим руските певци.
Едни ще украсим с венци,
а други — с листии от лозници!“

И полетяха като птици.

*И вече ясен ден се скри,
и вече мрак се възцари,
и вечерта във пот, минава,
светликът лунен грее блед
и всеки, щом не е пост,
при бог Морфей се приютява.
С мъртвеца Хермес връхлетя
една тераса — бе висока;
там Кропов в тишина дълбока^[4]
с перо на белите листа
седи замислено в нощта
зад масата, на стол триног,
и със надут площаден слог
той наште смъртни грехове
клейми във проза, в стихове.
„Но кой е той?“ — „Прочут издател
на «Демокрит» — смешник докрай!
Не е на лаври почитател,
ти само пийване му дай!
От стиховете би заплакал,
а прозата му — ох, че смях!
Но да се смеем над бедняка,
ей богу, брат, е страшен грях.
Не трябва ли да го оставим
и пак на път да се отправим,
щом руските певци ценим?“
„Добре, Меркурий, да вървим!“
И пътниците полетяха,
след миг, след два се озоваха
във кабинета на Хвостов.
Поетът буден бе — с любов
извезваше нарочна ода,
пъхтеше като мъченик —
все пише, брише с потен лик
за подигравка на народа.*

С перо в зъби седи си той.
Все пуши нашият герой
и пред мастилото разляно,
печален, пъшка непрестанно.
„Кой идва посред нощ отвън?
Ба! Не бълнувам ли насън?
Какво ти стана, главо бедна?
Фонвизин! Ти ли тук отседна?
Да, ти!... Разбира се, че той!“
„Да, аз! Плутон, поете мой,
владетелят на ада вечен,
ме пусна с тоя мъж почтен
за мъничко от моя плен.
Хвостов, мой друже стар, сърдечен!
Как времето ти тук лети?
Дали щастлив и здрав си ти?“
„Уви! Поетът е нещастен! —
отвърна му Хвостов с тъга. —
Светът към мен е безучастен,
накратко, слушай ме сега!
Парнаска гордост ме владее —
да се обеса по-добре е.
Добър съм — знаят тук и там;
аз всичките акорди знам.
Във вестниците все ме славят,
в «Аспазия» — боготворят^[5],
а все най-ниско ме поставят,
момци и старци ме корят.
Те с моите песни не живеят,
освиркват мен — един артист,
мой враг е всеки журналист,
дори хлапаци ми се смеят.
Анастасевич — само той^[6],
читател, син, кръщелник мой,
той само в проза ми твърди, че
в дни бърдни бюста ми ще кичи
венец от лаври в моя чест.

Това не мисли никой днес.
Затуй е този мой протест.
И, току-виж — бръснарят вземе
една от моите поеми
и с нея след това без жал
навие кичур побелял.
Въоръжен със смелост свята,
аз ще умра върху листата
и в ада век ще пиша аз
и притчи ще чета на глас."
Сви рамене Денис във мрака,
смехът на Хермес проехтя —
щом над свещта криле размаха,
с Фонвизин полетя в нощта...
Хвостов съвсем не бе учуден,
запали пак свещта, дори
прозя се, стори кръст и буден,
пак продължи дела си труден,
пак дълго ода майстори,
та тъй града да покори.

След туй, сбогувал се с Хвостов,
прочут творец на Простаков,
в мансарди трета нощ снове,
снове в различни градове
за страх на нашите стихоплети.
А във **боскета** граф Шалной^[7],
цвят на морфейските поети,
седи с бележника си — той
рисува клони, храсти, къща,
пъхти, листата му обръща,
със сълзи мокри ги безброй.
Когато призракът застана
пред влюбения в тоя час,
той за любимата се хвана.
О, ужас! Ето го в несвяст.
Славянорусино надменен,

ти, Безсловеснико безценен^[8],
не пребледня ли, сякаш пак
Шишков те стрелна без пощада;
изпусна своята Петриада,
изцъкли погледа си чак.
С попове расна, тъй се случи —
псалтира с дякон ти изучи,
с критиците бе лют старик.
Ти срещна призрачния лик
на милата с очи невинни —
певица в миналите дни;
богинята на рой лъжскини
в Петропол ѝ се поклони.
И месечният обожател,
пропит с дъха от будоар
на куртизанка, и макар
посредствен ученик-писател,
от призрак строг бе посетен;
от Купидон не бе спасен;
синът на музите усърден
руга, усня немилосърден
ушите му да съдере —
Фонвизин удряше добре.

„Достатъчно! Каква наслада —
тъй каза — с писари без чест
да губя време. От досада
пак ще умра. Но где е днес
певецът на Екатерина^[9]?“
„Той с песни край Нева върви.“
„И тъй — Стигийската долина
не е ли той видял?“ „Уви!“
„Това какво пък означава?“
„Чуй, лавърът среднощ умря.
След пролет лятото минава,
поетът вече прегоря.
Ще видиш всичко без украси.

Я към певеца с бели власи
да литнем с тебе тоя път!“
Три мига само те летят —
и в стая спретната видяха
певеца на Фелица — спряха
при милия почтен старик.
Позна ги той. Фонвизин в миг
за свойте подвизи разправи.
„Ти като призрак се представи? —
Державин каза умилен. —
Щастлив съм, зло да те забрави!
Пет, мацо! Сядай, брат, до мен!
Вън спи спокойната природа.
Аз, разгеле, написах ода,
та... да я чуеш, брате мой!“
Перуката почесал, той
покашля се, запя творбата —
библейска фраза непозната.
И чуден химн ги удиви^[10],
и двете сенки онемяла
пред песента — в почуда бяха
и с ниско сведени глави.

„Свещена тайна се разкри.
Смирен е Луцифер дори
и идва с мълнии в очите.
Наполеон! Наполеон!
Париж — модерен Вавилон,
бял, кротък агнец, се пресити,
пропадна като злобен Гог,
като духа на Сатаната,
укри се силата рогата!...
Благословен да бъде бог!...“

„Да! — присмехулникът похвали.
Разкошни стихове и стил!
Покойният Бобров едва ли

в тях нейде смисъл би открил.
Какво се случи с теб, Державин?
Ти по съдба с Невтон си равен,
ти — бог и червей, нощ и ден...
Меркурий, мен ми стана болно —
да тръгнем, кипнах най-неволно!“
И мигом литна разгневен.

„Тъй странно бе това, ей богу!“ —
след миг Фонвизин заяви.
„Не се учудвай твърде много! —
тъй с присмех Хермес промълви. —
И Ломоносов бе попарен
на Пинд, с досада занемя,
когато бръснат, зъл татарин^[11]
на руска лира загърмя.
Към Холмогор от завист тайна^[12]
дори Пиндар се задуши,
но Феб го чу и е длан сияйна
поиска да го утеша,
и запрепъва се Державин,
Апокалипсиса възпя.
Денис! Защо да бъде славен
тъй дълго от една тълпа?“

„Да си вървим! — на Хермес каза
врагът на всеки римувач. —
Туй скитане съвсем ме смаза,
Русия ми навява плач.“
Но в миг, край шумна воденица,
сред гъста, сенчеста гора,
кран шумна, тичаща речица,
колиба проста ги възпря.
И тесен път към нея свети,
и древен клен ѝ прави фон.
От прага с присмех Купидон
заплашва всички фалконети.

„Виж ти, живее тук певец! —
тъй каза нашият мъртвец. —
Да влезем...“ И какво видяха?
Разнежен, в ложе, без уплаха,
певецът на домашен кът^[13] —
и рози къдрите красят.
Едва покрит, така невинно
той с Лиля бе заспал блажен,
и румен като чаша с вино,
шептеше сладко упоен.
Фонвизин от това се смая:
„На вид познат, но кой е той?
Парни ли, славният, не зная.
Анакреон ли? Кланет ли? Кой?“
„С тях равен! — промълви Меркурий.
Ерато, грации, амури
го увенчаха с миртов цвят.
С цафара златна Феб почете
любимеца си, още млад,
но със веригите проклети
на мързела той пие, спи,
със Лиля ден и нощ зает е
и дарбата си не скъпи.“
„Я да разбудя аз хлапака!“ —
Фонвизин каза и завчас
завивката издърпа в мрака.
Певецът — чул подобен глас,
в пуха с досада се събуди
и мързелив ръка простря,
насила в светлото се взря,
обърна гръб, не се учуди.
Какво героят наш направи?
Провесил нос, без да се бави,
с мърморене пое назад.
И чух руснаците с досада
да псува дълго, без пощада —
и каза старецът сърцат:

*„Додето тѣй Хвостов се труди,
а Батюшков спокойно спи,
кой геният ни ще събуди,
какъв съюз ще ни скрепи?“*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Стихотворението става известно през 1836 г. ↑

[2] „Любимецът на Аполон“ — Денис Фонвизин. ↑

[3] *“Петрушка, прав си ти...”* — вж. стихотворението на Фонвизин „Послание к слугам моим Шумилову, Ваньке и Петрушке“. ↑

[4] *„Там Кропов в тишина дълбока“* — А. Ф. Кропотов (1780–1821), издател на списание „Демокрит“, излизало през първата половина на 1815 г. ↑

[5] *“В „Аспазия“ — боготворят”* — „Кабинет Аспазии“ е списание, излизало през 1815 г. В четвърта книжка била напечатана хвалебствена рецензия на стиховете на Д. И. Хвостов. ↑

[6] *„Анастасевич — само той“* — В. Г. Анастасевич (1775–1845), библиограф и журналист. За него разправяли, че изпълнявал разни литературни заръки на Хвостов. ↑

[7] *„А във боскета_ граф Шалной“_* — княз П. И. Шаликов (1767–1852), автор на сладникави съчинения. ↑

[8] *„Ти, безсловеснико безценен“* — княз С. А. Ширински-Шихматов, осмян в сатирата на Батюшков *„Певец в Беседе любителей русского слова“*. ↑

[9] *„Певецът на Екатерина“* — Державин. ↑

[10] *„И чуден химн ги удиви“* — има се пред вид „Гимн лироэпический 1812 года на прогнание французов из отечества“ на Державин. По-нататък Пушкин пародира този химн: в оригинала стиховете му са сглобени от цитати. ↑

[11] *“Когато бръснат, зъл татарин”* — Державин, като автор на „Фелица“. ↑

[12] *„Към Холмогор... Пиндар“* — Ломоносов. ↑

[13] *„Певецът на домашен кѣт“* — Батюшков. ↑

ГРОБЪТ НА АНАКРЕОН^[1]

*Вредом — тайнствено мълчание,
хълмът цял е в тъмнина.
Горе в облачно сияние
броди младата луна.
Виждам — в тишината лира
върху гроба му личи;
сякаш звън унил замира,
сякаш леността не спира
в мъртви струни да звучи.
Гълъб бял на тази лира,
рози, чаша и венец.
Тук най-сетне спи на мира
сладострастният мъдрец.
Издълбал го е в порфира
нечий майсторски резец.
Той се вглежда в огледало:
„Аз съм побелял и стар.
Да се насладим изцяло!
Временен е всеки дар.“
С лирата се забавлява,
въси вежди с мисълта
само битки да прославя,
но прославя любовта.
Той с природата желае
вече да се заплати.
Старецът хоро играе,
та така да се прости.
Стар любовник — но му пее
хор девойки с грейнал лик.*

*Той от времето копнее
да открадне някой миг.
Всички музи и харити
пред покойника вървят.
С рози, с плащове покрити,
други го с игри следят...
Той като наслада скри се,
като сън на любовта.
Смъртен, всичко тук е призрак
радвай се преди смъртта!
Винаги се наслаждавай,
често чашата пълни,
в жарка страст се уморявай,
над бокал си почини!*

[1] Напечатано в „Труды Общества любителей ей российской словесности при Московском университете“, 1818, ч. X. ↑

ПОСЛАНИЕ КЪМ ЮДИН^[1]

*Ти би желал да разбереш
мечтите, вярата, целта ми
и проста свирка да те мами,
та ти с усмивка да поспреш.
Поетът, който се вълнува
от още младата мечта,
в картина жива, с лекота
дали за миг ще нарисува
това, което в младостта
фантазията му предлага?*

*Сега, съвсем успокоен,
в пустинен кът уединен,
във възел чувствата си стягам
и моят век е ясен ден,
и празна нега ме не плаши —
аз я не виждам в своя дом;
на всички бедни богаташи
аз се присмивам мълчешком
и радостна ми е душата,
без куп сребро живея сам,
ни „утре“, ни пък „вчера“ знам,
не се оплаквам от съдбата...
„Нима ще ме задоволят
брилянти, бисери, елмази,
порфирни, но излишни вази
и статуи по всеки кът?
Или сукна от Албион,
или покривки от Лион*

върху столове и кресла,
във спалнята, върху леглото?
Защо ми са огледала?
Не е ли по-добре селото
или пък някое градче
от столицата, суетата,
в кът мирен да те отвлече,
където без разкош душата
да си отдъхне в миг блажен?“
О, да се сбъднат някой ден
виденията на душата!
Нима утеха в самотата
не би могла да вкуси тя?
Присънва ми се в далнината
Захарово — и в паметта
с огради, с мост, с гора красива
в реката бистра и пенлива
то отразено заблестя.
Домът на хълм е — от балкона
пак ме градината зове
и в нея Флора и Помона
цветя ми дават с плодове,
а кленовете в оня кът
се вдигат чак до небосклона—
до тях тополите шумят.
И призори аз там отивам
с лопатата си във ръка,
все по пътеката извивам,
Лалета, рози там поливам —
щастлив съм с ранен труд така.
И там, под дъб един склонен,
с Хораций и със Лафонтен
потъвам в прелестни мечти;
наблизо ручей бръз извива,
край влажни брегове лети,
с досада светли струи скрива,
за да не може да блести.

Обяд е вече. В светла зала
смехът край масите кръжи —
бял хляб върху покривка бяла,
чорба и вино във бокала,
и шука печена лежи.
Покоя нарушили, шумно
тълпа съседни връхлетя
и седна — чашите не жалят,
и Бакхус, и Помона хвалят,
а с тях ведно — и пролетта!

Ей кабинет уединен —
там, от Москва преуморен,
без мамещата красота,
без грижите на младостта,
без чародейката лукава,
която цял света върти,
а пък тръбата ѝ кънти,
и, помните, зоват я слава —
живея в мъдра простота,
с философическа забава
и с музата на младостта...
Ето камината ми — вечер,
през бурите на есента,
край нея седнал, надалече
с мечти обичам да летя.
Волтер и Виланд да чета
и с вдъхновение в гърдите
едни станси да извъртя —
след туй да изгоря стансите.
Да, тук... но призраци прикрити
пак от вълшебния фенер
върху платното се явяват,
мечтите идват, отлетяват,
тъй както утрин облак чер.
След като в стая мълчалива
аз на мечтите се отдам,

с ръка безгрижна и ленива
разхвърлил рими тук и там,
дочувам тропот и пръхтене.
С чепрак извезан, пъстрошит,
в блестяща мантия край мене
хусар минава, горд на вид...
Къде сте, прелестни картини
на тази селска простота?
Сред войнствуващите долини
летя с крилатата мечта;
огньовете в стана догоряват,
загърнат в плащ сред тоя мрак,
лежа до мустака казак;
там щиковеите засияват,
жребци внезапно запръхтяват,
далечен гръм се чува пак
откъм полета незасети...
Гръдта ми бранно затуптя,
стоманата ми бранна свети,
очите блясват, аз летя
и сея смърт сред враговете.
А конят ми като орел
се носи със ездача смел —
и удари се сипят страшни.
О, вие, богове домашни,
спасете младия герой!
Върти той сабята зъбата,
трепери шапката с перата;
с черкезката си в тоя бой,
превит над къдравата грива,
лети из хлъзгавата нива
с цигара в зъбите си той...

Обкичен с лаври, поздравява
боецът с чаша на мира;
забравен и без бойна слава,
аз бързам да се прибера.

Аз само патерици, рани
открих в полето на честта,
зарязах сабята без свян и
пак виждам аз в далечността
леса, дома си като в спомен —
с врата, с градинка, с вир и път
и ето — философът скромнен
пак идва в милия си кът.
Света забравил, сам забравен,
пак вкусвам аз от радостта...

Мечта ли, друже мил и славен
са дружбата и любовта?
С безгрижие и с буйност вечна
цъфтяха в рози мойте дни
и яснотата ми сърдечна
любовна скръб не затъмни.
Отмина не една година.
Где мойто детство отлетя?
Най-прелестната възраст мина,
умряха първите цветя.
Сърцето радостно не бие,
щом пеперуда затрепти,
щом тя във въздуха се вие
с ветреца, който лек лети.
И в безпокойствие неясно
изгарям, мра, кръвта кипи,
и всичко чувствата ми властно
със думи за любов опи...
Другарко в дни невъзвратими,
другарко в детските ми дни,
лъч, който ме така плени,
Сушкова, ти ли си, кажи ми^[2]!
Все виждам твоя образ благ,
все твоя призрак мил е с мене:
и в нощите опечалени,
и щом зората блесне пак.

Ту вдън алеята неясна,
вечерна, тиха в тоя час,
сама, в замисленост прекрасна,
пред себе си те виждам аз
без шала, с плещи непокрити,
с очи, в земята плахо впити,
с горящи в нежен свян страни.
Вред тихо... Лунен здрач звъни.
Тополата се полюлява
и здрачът с тъмна пелена
над хълм далечен заръмява,
завеса горска притъмнява
над тихо спящата вълна
и под сребрилата луна.
В гората с мен си ти, склонила
върху бастуна лик красив,
ти под върбата си се скрила
и вятърът на здрача, жив,
с хлад над гърдите ти спокойни
и кърдите ти е повял,
рисува плах нозете стройни
през твоя нежнобял воал...
Или пък в полунощ дълбока
под спалнята ти тъй висока
понявга зиме, натъжен,
за теб, любима, аз будувам
с шейната — мракът е сгъстен;
спи всичко — само аз тъгувам
в бой между времето и мен...
В миг чувам тропот приглушен
и шепота на мойта мила.
Ето — през малката врата
тя се прокрадва, дъх стаила,
тъй нежно ме прегръща тя.
Конете мигом полетяха,
могъщи гриви се развяха,
летим по пътя заснежен,

*ти плахо се притискаш в мен,
стаила дъх. А с теб, примрели,
от обич бяхме онемели...
Но как! Мечтите са умрели.
Уви! Насън аз бях блажен...*

*И в тишината, вдъхновен,
със звуци леко зазвънели,
за теб, любима, с трепет плах
една мечта-съдба възнях.
Син на възторг и музи млади,
фантазията си следя,
откривам в своята гръд наслади
дори в минути на беда.
Дано мига на златна радост
не грабне Клофо в някой час —
в блена е всяка земна радост!
Съдба, над тебе имам власт!*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. П. М. Юдин (1798–1852) е лицейски другар на поета. В посланието Пушкин описва село Захарово, имението на своята баба, където прекарал летните месеци през годините 1806–1810. ↑

[2] „Сушкова, ти ли си, кажи ми“ — С. Н. Сушкова (1800–1848). С нея Пушкин се срещал на уроците по танци. ↑

1816

МУСТАЦИ ФИЛОСОФИЧЕСКА ОДА^[1]

*С очи, в мустака къдрав взрени,
с усмивка в устните надменни,
на пръст хусарят го нави.
Мъдрец, обръснал си брадата,
едва поклати си главата —
с въздишка тъй му промълви:*

*„Умира всичко под луната,
както вълната след вълната —
царствата, вековете мрат.
Днес Вавилон нима живее?
Клеон със драмите къде е?
Да, времето ни носи смърт.*

*Мустаци свил си зад ушите,
те с ром и вино са пропити,
добри са... Мисля си така:
не си ги бръснал ти на pewno!
И боядисани във черно,
ги гладиш с гребен и с ръка.*

*Да се не смачкат нощем никак,
ти неведнъж Хвостов повика,
та с ода да ги защити;
с нос във възглавката не смееш
да легнеш, в сън ги залюлееш,
а сутрин ги навиваш ти.*

*През не една щастлива вечер,
с хусари, побелели вече,
с юнаци, верни в тежки дни,
ти, весел гост, любовник страшен,
в чест на кого разбиваш чаши?
На кон, мустаци, на жени?*

*Сред битките разсвирепели,
когато завалят шрапнели,
ти, с гордо вдигната глава,
не трепнал би преди атака,
ще хванеш най-напред мустака,
а сабята си след това.*

*Обхванат от възшебна сила,
сам, с хубавицата си мила,
все тъй се маеш ти и пак
с една ръка във неџа страстна
грџдта ѝ милваш ти прекрасна,
а с друга — страшния мустак.*

*Гордей се, но недей забравя,
че всичко бързо отминава —
погубващите дни летят.
Страните ти ще пожълтеят,
косите ти ще посивеят,
мустаците ти ще висят.“*

[1] Без знанието на Пушкин се печати в алманаха „Эвтерпия“, 1831, и там било приписано на Д. Давидов. ↑

ПРОЗОРЕЦ^[1]

*Веднџж, когато в късна вечер
пустинната луна в захлас
по своя път мъглив потече,
видях една девойка аз.
Тя на прозорец пуст стоеше
и с таен трепет в свойта грџд
тя развълнувано следеше
извиващия тъмен път.*

*„Аз чакам!“ — тихо проговори
и с прџсти, сякаш прави знак,
прозореца полуотвори...
Лупата се загърна в мрак.
„Щастливец! — моят глас проплака.
Ще бъдеш цяла ноц блажен.
Кога ще се отвори в мрака
един прозорец и за мен?“*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Отнася се към цикъла елегии, писани от Пушкин през 1816 г. ↑

ЕЛЕГИЯ^[1]

*Щастлив е, който във страстта
без страх самичък си признава,
когото тайно ориста
с надежда плаха приласкава,
когото лунен лъч мъглив
отвежда в среднощ сладострастна
и му отваря ключ правдив
вратата на жена прекрасна.*

*В живота си и в тоя свят
съм чужд на тайната наслада.
Надеждата умря без цвят,
цветът на дните ми опада.
Ще мине тъжно младостта —
ще дойде старостта тогава.
Мен ме забрави любовта,
но аз дали ще я забравя?*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

КЪМ МОРФЕЙ^[1]

*До утре украти в гърдите
мъчителната ми любов!
Духни свещта ми, над мечтите
разлей ти своя благослов!
Раздялата в мига ужасен
от паметта ми заличи!
Да видя милите очи,
да чуя пак гласа ѝ ясен.
Щом литне нощната мъгла,
щом ти очите ми оставиш,
душа, душа, да би могла
до нова нощ да я забравиш!*

[1] Напечатано в алманаха „Полярная звезда“, 1824 г. ↑

МЕСЕЦ^[1]

Защо сред облаци изгряваш,
самотно скитаща луна,
и със мъждива светлина
възглавката ми озаряваш?
С появата си тъмна ти
все тъй събуждаш в мен мечтите,
любовните ми скърби скрити,
копнежът ми, приспан почти,
и гордия ми разум вече.
Литнете, спомени, далече!
Заспи, любов, заспи, тъга!
Не ще се върна пак сега
нощта, когато ме привлече
ти с тайнствените си лъчи,
огряващи през онзи ясен
лика ѝ бледен и прекрасен
и тъй обичните очи!
Кажу, какво си, сладострастие,
пред тайнството на любовта
или пред искреното щастие?
Ще долети ли радостта?
Защо тъй бързо полетяхте,
минути, без да разбера?
И, сенки леки, оредяхте
пред ненадейната зора?
Защо, луна неуловима,
с небето светло се прости?
Защо, лъч ранен, блесна ти
Защо останах без любима?

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ПЕВЕЦЪТ^[1]

*Дали сте чували край храст зелен
певецът на любов и скръб в душата?
Когато в ранен час мълчат полята,
звука на свирка, прост и натъжен,
дали сте чували?*

*Дали сте виждали сред лес смрачен
певецът на любов и скръб в душата?
Следи от плач, усмивка тъй позната
или пък поглед скръбен и смутен
дали сте виждали?*

*Дали сте плакали, щом зашепти
певецът на любов и скръб в душата?
Когато пък сте срещали в гората
очите му, помръкнали почти,
дали сте плакали?*

[1] Напечатано в „Северный наблюдатель“, 1817, кн. 1. ↑

ЖЕЛАНИЕ^[1]

*Мъчително се влачат ден след ден
и всеки миг печален умножава
скръбта от тъжната любов у мен
и лудостта мечтите ми смущава.
Но аз мълча с безропотни уста,
проливам сълзи — в тях утеха дия.
Душата ми, пленена от скръбта,
една горчива сладост в тях намира.
О, мой живот! Литни, не те коря.
Укрий се, призрак блед, недружелюбен
В любовната си мъка аз съм влюбен —
и да умра, но влюбен да умра!*

[1] Предполага се, че това стихотворение без знанието на Пушкин е било напечатано в алманаха на Б. Фьодоров „Памятник отечественных муз на 1827 год“. ↑

КЪМ ПРИЯТЕЛИТЕ^[1]

*Над вас и боговете бдят
със златни дни и златни нощи.
Девойки морни ви следят
с очи внимателни все още.
Запейте — кой ще възрази!
Убийте тази бърза вечер!
На вашта радост отдалече
ще се усмихвам през сълзи.*

[1] Напечатано от Пушкин в избраните му стихотворения през 1826 г. ↑

НАСЛАДА^[1]

*В неволя скучна вехне вече
животът и цветът му скъп.
Отлита младостта далече,
следите ѝ — следи от скръб.
Откакто се родих, до края
на мойте юношески дни
наслада никаква не зная
и нищичко не ме плени.*

*От люлка още в далнината
нетърпеливо втренчен бях.
„Там е насладата!“ — с мечтата
по тоя призрак блед летях.
Разтворила крила от злато,
с възшебна нежна красота,
въстана любовта, която
след туй пред мене полетя.*

*Следях я... но целта далечна,
целта добра не стигнах аз.
Кога сред веселба сърдечна
ще спреш, щастлив и кратък час?
Кога ще засияе в мрака
светилника на младостта?
А милата с усмивка плаха
ще ми проправи път в нощта?*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

НАЗДРАВНА ЧАША^[1]

Чаша наляна
вдигнал си ти.
С кипнала пяна
вино блести.
Скъпо отколе
то е за нас.
Но за кого ли
да пия аз?

Дали за слава
през тоя ден?
Бойна забава
не е за мен.
От веселбата
весел не съм.
Дружбата свята
бяга от гръм.

Деца небесни
на Феб — жреци!
Пийте сред песни
за Феб, певци!
Обич с Камена —
каква беда!

От Ипокрена
блика вода.
Пийте честити
за любовта!

*Отлитат дните
на младостта.
Ей моя жребий
чаша пред мен!
Вино, за тебе
пия блажен.*

[1] Напечатано в споменатия „Памятник отечественных муз на 1827 год“. ↑

АМУР И ХИМЕНЕЙ ПРИКАЗКА^[1]

Мъже, послушайте ме пак
и тъй ще се развеселите.
Кой знае слепия хлапак
с превръзка плътна на очите?
Как? Сляп ли!... Феб, помилуй ти!
За Ерос туй са клевети.
Но на немирника му хрумна
пред хората, ей тъй, на смях,
да бъде обладан за тях
от мисъл някаква безумна.
Но в миг, защо, не знам дори,
от скука той се умори,
друг план веднага си състави,
превръзка сне героят мой
и се към Хименей отправи...
А Хименей пък — кой е той?
Син на Вулкан е, мълчалив,
отпаднал, хладен, мързелив,
мърмори, дреме по цял век,
но впрочем е добър човек,
макар че има нрав ревнив.
От ревност богът натъжен
не можел да поспи блажен;
по-малкия си брат не тачел,
следил го тайно, без покой,
след похитителя се влачел
с фенера си досаден той.
Но ей хлапакът мой отива

*и го подхваща с реч лъстива:
„Развесели се, Хименей!
Да се сдобрим, ти поумней!
Раздорът, друже мой любезен
е смешен, пък и безполезен.
Завинаги със всичко спри!
Превръзката вземи за спомен
на мен фенера подари!“
Е, и? Повярва богът скромн.
Амур започна да хвърчи
от радост, после, вероломен,
превърза братските очи.
Химен със стъпки мързеливи
не дебне нощем с лекота;
от погледите завистливи
не се тревожи хубостта.
Но брат му, толкова коварен,
поднася него, всяка чест,
и води бой, неблагоприятен,
с приятеля си сляп до днес.
Щом смъртните заспят, тогава
Амур, синът на любовта,
с фенер любовника дарява
и сам дори го придружава
край спящия съпруг в нощта.
И сам го от Химен закриля,
и пази пътните врати...
Елена, чуй, повярвай, мила,
на мъдрата ми повест ти!*

[1] Напечатано от Пушкин в избраните му стихотворения през 1826 г. Стихотворението е нещо като отговор и опровержение на Лафонтеновата басня „Амур и Безумие“, в която при едно скарване Безумието лишава Амур от зрение и после е трябвало да му стане водач. ↑

ПРОБУЖДАНЕ^[1]

Къде, мечти,
е вашта сладост?
Къде си ти,
среднощна младост?
И отлетя
сънят в нощта.
И буден в мрака
стоя и чакам
във самота.
Нощта е плаха —
легло край мен.
В миг охладнях
и отлетях
в рояк смутен
далеч мечтите,
но зазвъня
копнеж в гърдите,
лови съня
на спомените.
Любов, прости,
чуй ми молбата:
с образи ти
огрей тъмата!
Нека в зори,
през унес чуден,
ме покори
сън непробуден!

[1] Напечатано в „Северный наблюдатель“, 1817, №25, по-късно, с поправки, е включено в избраните стихотворения, 1826. ↑

1817

СТАНСИ ИЗ ВОЛТЕР^[1]

*Ти казваш да горя в душата:
върни ми миналите дни
и утрото съедини
със мойта вечерна позлата!*

*Векът ми вече отминава,
в кръга на смях и на игра
нарежда времето да спра
и за ръка ме отстранява*

*И длъжни сме да се смирим.
А този, който не умее
да е така приспособим,
той само в горест ще живее.*

*На младите, щастливи вред,
оставяй страстите — и стига
Животът ни е от два мига,
на разума е вече ред.*

*Нима навеки сте се скрили,
мечти от първите ми дни,
с любов и мъка подсладили
минутните ми младини?*

*Два пъти на света се мре;
с мечтите сладки се прощаваш —
от страдането мъртъв ставаш!*

Какво, че и дъхът ще спре?

*Пред моя мрачен залез вече,
сред вечерната пустота
така скърбя, че е далече
измамно сладката мечта.*

*На моя глас унил подава
едничка дружбата ръка
подобна на любов, в забрава
узнавам нежността така.*

*Подавам вехнещите рози
от юношески тържества
и тръгвам просълзен, тревожен,
че все след лея ще вървя!*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Представява свободен превод на стансите на Волтер „Si vous voulez que j’aime encore...“. ↑

ПИСМО ДО ЛИДА^[1]

*Щом мракът благо се погрижи
да сложи покрив върху нас
и времето стрели задвижи
към оня полунощен час,
когато в цялата природа
не спи едничка любовта —
отново аз ще полетя
извън затвора си, под свода.
Минутите и те летят,
към своята загуба нехайни,
но аргусите ще заспят,
повярвали в брави издайни,
и аз пред твоите врати...
По стъпките ми бързи ти,
по сладострастното мълчание
по тръпнещите ми ръце
и по горещото желание
на ласкавото ми лице
познай любовника — извират
възторзите и радостта!...
О, Лида, ако ли умират
от туй блаженство в любовта!*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

КЪМ ПРИЯТЕЛИТЕ^[1]

*Годините на заточение
летят, приятели, в мъгла;
ще бъдем без уединение,
без царскоселските поля.
Раздялата ни чака вече,
навънка светски шум зове
и гледат гордо надалече
оттука млади умове.
Един, под шапка скрит, снове
и униформен, той с наслада
хусарска сабя завъртя —
в богоявленската прохлада
красиво зъзне на парада,
след туй се грее на жарта;
а друг, роден да е велможа,
за почест вместо за честта,
пред знатния лъжец безбожно
лъжец премил се възмечта;
на своята съдба послушен,
на леността прекрасен син,
единствен аз съм равнодушен
заспивам ведър и самин...
Да стават писари, улани
според законите у нас,
да стават също капитани,
не ставам за асесор аз.
Приятели! От снизхождение
търпете ме с червен калпак,
докато той за прегрешения*

*не се търкулне в ада чак,
докато тука е възможно
ленив, небоязлив така
през юли, без да се тревожа,
да се разгърдя със ръка.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Написано е малко преди завършването на Лицея. ↑

КЪМ ПИСМОТО^[1]

*То радост е за мен; кога угасна аз,
то нека хладната ми гръд покрие
и може би, приятели, тогаз
и може би сърцето ще забие.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ТЯ^[1]

— Печален си; какво ти е, кажи.
— Обичам я! — Коя те е пленила?
— Тя. — Но Глицера или Хлоя, Лила?
— О, не! — Душата ти тъжи?
— По нея! — Скромнен си, нещата
защо така не дават ти покой?
Кого виниш? Съпруга ли, бащата...
— Не, не! — Тогава? — Аз не съм за нея **той**.

\$orig_title=Она

\$year=1817

\$translator=Николай Кънчев

\$type=poetry

*\$labels=Лирическа миниатюра, Любовна лирика,
Романтизъм*

1813–1817

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ЛЮБОПИТНИЯТ^[1]

— Какво ли ново?... Всичко е наред.
— Ей, не хитрувай: нещо сигур знаеш.
Не те е срам, другар съм ти, а вред
като пред враг пред мене все си траеш.
Сърдит ли си: защо бе, братко, чуй!
Недей се дърпа: чакам твоятто слово...
— Ох! Я млъкни, аз зная само туй,
че си глупак, но то не е тъй ново.

[1] Напечатано в „Северные Цветы“ от 1829 г. ↑

АХ, ЧИЧО, БОЛЕН СТЕ?...^[1]

*Ах, чичо, болен сте? Не мога,
три ноци вече! Все в тревога,
повярвайте, не съм аз спал...
— Да, чух: все карти сте играл.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ПО-ГАДЕН ОТ ИДИЛИЯ...^[1]

*По-гаден от идилия и по-студен от ода,
от злоба мизантроп, от глупост пък поет —
над теб се пошегува жестоката природа,
кога те сътвори поред.
Боиш се от човека както от предател,
о, жалък образец на низката мечта!
Не бой се, глупчо зъл! Ще продължиш в света
ти без любовница и без приятел.*

^[1] Това стихотворение без подпис се намира в един от ръкописните лицейски сборници. Смята се, че Пушкин го написал по повод на някакво скарване с Кюхелбекер. ↑

КЪМ...
НЕ ПИТАЙ ОТ КАКВА УНИЛА МИСЪЛ...^[1]

*Не питай от каква унила мисъл
в забавите съм често помрачнял,
защо на всичко хвърлям поглед кисел,
защо за сладкия живот съм вял;*

*не питай от какво с душа безкрила
превърнах своята любов във враг,
на никоя сега не казвам мила —
разлюбилият не се влюбва пак.*

*Щастливият не ще узнае щастие.
За кратък миг блаженството трептя:
от младостта, от всяко сладострастие
остава след това скръбта...*

^[1] Напечатано от Пушкин в избраните му стихотворения през 1826 г. ↑

КЪМ КРИВЦОВ^[1]

*Плашиш ни, приятел мил:
гробът скоро ще ни вземе —
как ще бъда толкоз време
аз бездомен и унил.
Нека хладната ни чаша
бавно друга я смени;
ще изгубим тази наша
младост с всички скъпи дни.
И пред вечната тъмница
на вратата ще се спрем,
от патоската царица
свеж венец ще изберем;
сетен миг от леността ни,
да напълним всеки съд —
сенките ни са събрани,
бягат в Лета те отвъд.
Смъртният ни час е светъл;
и любимите безспир
ще събират вече пепел
в урните от всеки пир.*

[1] Напечатано в избраните стихотворения на Пушкин, 1826 г. ↑

ВОЛНОСТ ОДА^[1]

*Избягай, скрий се вдън море,
в Цитера, немощна царица!
Къде си, буря за крале,
на волност гордата певица?
Ела, венеца ми в калта
стъпчи! Разбий ти мойта лира!...
Да пея искам аз неспирно
за правдата и волността.*

*Открий ми светлите следи
на гала горд и достолепен^[2],
комуто ти — сред рой беда —
възторжсни химни в бой нашепна!
Деца на ветрена съдба,
тирани на света! Горко ви!
А вие, мрачни и сурови,
станете, роби, на борба!*

*Където и да хвърлиш взор,
навсякъде камшик, окови,
навред законен, див позор,
сълзите на беда сурови.
Навред със произволна власт,
сред предразсъдъци студени^[3]
цари на робство грозен гений
и славата на дива страст.*

И няма само там беда

над хората и — зло страдание,
където свята волността
е със закона съчетана.
Да грее твърдят им щит
и мечът им, в борби прославен,
от гражданите стиснат здраво,
над всички — праведен — блести

и престъпленията с жест
жесток и праведен сразява,
де неподкупната им чест
на корист зла не се поддава.
Владетели! Вам трон и власт
ви дава тук закон угоден,
стоите с него над народа,
но друг закон стои над вас!

И горко вам под тоя свод,
където спи той непробудно,
където крал или народ
законите рушат залудо.
Като свидетел те зова,
о, мъченик на грешки славни,
за прадедите си недавна
ти сложи своята глава.

Възлезе бавно Людовик^[4]
посред народа — блед, изстинал,
приведе той глава — без вик —
под кървавата гилотина.
Законът — няма; народът — плах
мълчи; и пада в миг секира,
и ето: кралската порфира
на гала вцепенен е в прах.

О, самодържец и злодей,
и теб, и твоя трон презирам!

*И твойта гибел в тоя ден
с жестока радост аз съзирам.
Чета на твоето чело
проклятието на народа,
ти — срам за цялата природа,
ти — божий укор, страшно зло.*

*Кога над Нева в мрачна ноц
звездата полунощна свети
и морната глава в разкош
спокоен сън лелей приветно,
поглежда тъжният певец
към спящия в мъглата ранна
пустинен замък на тирана,
в забрава хвърлен пуст дворец.*

*И чува яростния глас
на Клио^[5] — как там вътре гасне,
и сетния предсмъртен час
на Калигула вижда ясно.
С звезди и ленти, вижда той,
от злоба и вино пияни,
убийци тайни, вкупом сбрани,
пристъпват в нощния покой.*

*Мълчи неверен часовой,
прехвърлят моста над водата,
отваря в мрачния покой
ръка предателска вратата.
О, срам! Див ужас тук владей!
И ето хукват еничери!
От удари стени треперят!
Убит е знатния злодей!*

*Царе, учете се и днес,
че наказания, награди,
тъмници и дворци без чест*

*не са за вас добра ограда.
Склонете — туй не е беда! —
глави — вий първи! — пред закона.
Народа става страж на трона,
живял в покой и свобода.*

[1] Приживе на Пушкин получава широко разпространение в преписи. Става главен повод за заточаването на Пушкин на юг. Писана е в края на 1817 г. в дома на братя Тургенев, откъдето се вижда Михайловският замък (в превода — „пустинен замък на тирана“). В него е бил убит Павел I. В одата са се отразили характерните политически доктрини на онова време, свързани с теорията за „естественото право“. Личи отчасти и влиянието на Н. И. Тургенев върху Пушкин. ↑

[2] „Гала горд и достолепен“ — става дума за френския поет и революционер Екушар Лабрен (1729–1807). ↑

[3] „Сред предразсъдъци студени“ — под „предразсъдъци“ са разбирали идеите на реакционната църква. ↑

[4] „Възлезе бавно Людовик“ — описва се екзекуцията на крал Людовик XVI. ↑

[5] „И чува яростния глас... на Клио“ — по-нататък се описва покушението срещу Павел I и убийството му. ↑

1818

ТЪРЖЕСТВОТО НА БАКХУС^[1]

Отде са тоя шум и тоя бяс тъй странни?

Тимпани и зурни къде, кого зоват?

Защо са всички тук събрани

и песни радостни ехтят?

Сред тях сияе свободата

от светли, празнични цветя.

Приижда и расте тълпата.

И ето го и него тук... всесилен бог в света.

Сред нас е Бакхус млад и мирен.

От Индия герой познат.

О, радост. Тоя ден е свят

и струните на звучни лири

ще прозвучат във строй богат.

Еван, евое. Дайте чаши.

Носете свежите венци.

Къде са тирсовете наши?

Напред към мирен бой, решителни бойци.

О, Бакхусе. О, час омаен.

Тирс на властта в ръка държи.

Венец от лозов лист сияе

и къдриците му свежи.

А тигри впрегнати безмълвно

колата му насам влекат.

С амури около е пълно

и химни радостни звучат.

Зад тях се блъскат козлоноги

сатири, фавни, цял рояк

с бръшлян главите витороги,
препускат във неспирен бяг,
след колесницата напират,
с тръстикови пищялки свирят,
един крещи: при мен ела,
а друг се спъва, олюлява
и кадифените поля
с червено вино оцветява,
вред смях задружен се разля.
А по-далеч друг чуден сбор,
гърмят кресливите тимпани
и млади нимфи и силвани
в игра от незатихващ хор
влекат със себе си Силенна.
И вино лее се червено,
на рози носи се дъхът.
Зад спящия старик вървят
с тирс — символ на победа мирна,
и чаша златна за нектар
с капачка нежна и сапфирна
на Бакхуса поднасят в дар.
Тъмнеят урви очертани.
Вакханки полуголи в бяг
коси развяват, увенчани
от грозде и от сочен злак.

Тимпани звучни във ръцете им светлеят
и гръмко те гласът им преповтарят пак,
отминаха, летят и бясно се люлеят
в разкошен танц и викове
и младостта със жар лудее,
наоколо снове.

Девоиците запяват бесни
и сладострастните им песни
в сърцата със любов горят.
Трептят желания в гърдите

*и мамещи и пламнали от страст очите
самото щастие ловят.
С движенията вдъхновени
те от началото едва
разкриват помисли стаени
и плаха жажда — след това
възторг и дързост устремени.
След туй се пръскат по поля и брегове,
летят със тирсове в ръцете,
далеч се чуват воплите им клетки
и ги повтарят лесове.
Еван евое. Дайте чаши.
Носете свежите венци.
Къде са тирсовете наши?
Напред към мирен бой, решителни бойци.
Другари, нека във забрава
захвърлим всяка суета,
о, вино, закипи в прослава
на Бакхус и на любовта.
Еван, евое. Дайте чаши.
Носете свежите венци.
Къде са тирсовете наши?
Напред към мирен бой, решителни бойци.*

[1] Напечатано от Пушкин в избраните му стихотворения, 1826 г.

↑

КЪМ КНЯГИНЯ ГОЛИЦИНА
ИЗ ОДАТА „ВОЛНОСТ“^[1]

*Последовател на всемира,
така се случваше, че аз
възпявах свободата с лира
и дишах сладката ѝ власт.
Днес вас едничка съзерцавам,
пред вас съм слаб като в беда.
Загубих свойта свобода,
но робството ви обожавам.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Адресирано е към кн. Е.
И. Голицина. ↑

КЪМ ЖУКОВСКИ^[1]

*Когато в теб мечти напират
и със душата си летиш,
когато звучната си лира
с треперееща ръка държиш
и образи неуверени
пред теб като в мъгла летят,
когато мисли вдъхновени
челото хладно ти слетят,
аз знам, че пишеш за малцина,
а не за злобен критикар,
за чакащия милостиня
да се прочуе с чужди дар,
но за другари неколцина
борци за истината с жар.
Такова щастие се пада
на искрен и роден певец.
Той вкусва рядката наслада
и пълна радост на творец.
А който вниква в миг прекрасен,
той е блажен, че е познал
възторга ти и твоя дял
с възторга си пламтящ и ясен.*

[1] Напечатано в „Сын отечества“, 1821 г., бр.52. По-късно Пушкин го прередактирал за избраните си стихотворения. ↑

КЪМ ПОРТРЕТА НА ЖУКОВСКИ^[1]

*Стихът му със прекрасна сладост
над времето ревниво оцелял,
ще ти припомня бляскавата младост,
ще утешава тихата печал
и сам ще преживееш буйна радост.*

[1] Напечатано в „Благонамеренный“, 1818 г., бр. 51. ↑

КЪМ Н. Я. ПЛЮСКОВА^[1]

*На лира скромна, благородна,
за земни богове не пях.
Пред силата с душа свободна
кандилен дим не ѝ кадах.
Прославях само свободата
и нея в стихове възпях,
не забавлявах господата,
роден със скромна дарба бях.
Признавам си, под Хеликона
с кастилски ручей навред,
аз, вдъхновен от Аполона,
прославих в стих Елизабет.
На висши сили сам свидетел
с дух подчинен на съвестта,
с невинната ѝ красота.
Любов и волност в мен звучаха,
във химни ги превръщах аз
и моят неподкупен глас
от руския народ бе ехо.*

[1] Напечатано в „Соревновател просвещения и благотворения“, 1819 г., №10. Н. Я. Плюскова е била фрейлина (млада придворна дама) на императрицата Елисавета Алексеевна. Стихотворението е написано вероятно по молба на редактора Фьодор Глинка, който изтъквал идеята за държавен преврат с възкачване императрицата на престола. ↑

РАЗПРАВЯТ МИ, ЧЕ ТОЯ СВЯТ...^[1]

*Разправят ми, че тоя свят
с приятелството е прекрасен
и че без тази благодат
животът щял да е ужасен —
без разлика на стар и млад.
Но слушай — има друго чувство,
то те разнежва и гори
във труд или зает с изкуство,
не дреме и безспир искри,
то е мъчително, жестоко,
в душата като лава ври,
то като язва е дълбоко,
надеждата не го цери.
От тая страст горя и крея
и вехна като летен цвят,
но лек не търся аз от нея.*

^[1] Откъс. Чернова. ↑

ПРИКАЗКИ. NOËL^[1]

Препуска си нехаен
в Русия зъл деспот.
Исус ли тѣй ридае
и с него цял народ?

Мария го заплашва и мърмори:

— Млъкни, дете, за мъничко макар.

Ей таласъмът стана руски цар.

И царят влиза и говори:

„Узнай, народе руски,
не само ти, цял свят,
мундир австрийски, пруски
си имам за парад.

Народе, радвай се, че съм добре и не скучая,

драскач ме хвали, но от страх;

аз ядох, пих и обещах

и що е труд не зная.

Послушай във прибавка

да съм добре разбран:

Лавров^[2] сломих с оставка,

а Соча^[3] — сврях в зандан.

Ще пусна нов закон в замяна на Горгола^[4],

права на всички хора сам

аз доброволно ще раздам

по моя царска воля.“

От радост във леглото

се чу детински вик:

— Да ни спаси от злото,

това не е ли трик?

*А майката: — Мълчи, заспи на мойта пазва,
заспи, мой чуден младенец,
защото тоя цар-отец
все приказки разказва.*

[1] Сатирични стихове, разпространявани в ръкописни копия. Написани са вероятно през декември 1818 г. Пушкин има предвид речта на Александър I, произнесена при откриване Полския сейм на 15 март 1818, в която се обещава конституционно управление на цяла Русия. През септември обаче на Аахенския конгрес Александър, австрийският император и пруският крал подписват декларация за бъдещата си политика в духа на Свещения съюз за поддържане на съществуващия ред и предпазване на народа от „увлечения“. В Царско село Александър се връща на 22 декември. ↑

[2] Лавров, И. П. — директор на изпълнителния департамент в Министерството на полицията. ↑

[3] Соц, В. И. — секретар в цензурния комитет при Министерството на полицията. ↑

[4] Горголи, И. С. — петербургски оберполицмейстер. ↑

КЪМ ПРЕЛЪСТИТЕЛКАТА^[1]

*За кой е накита позорен,
с гласа и погледа покорен
сърцата ли разпалваш ти
и с укор, сладостно, присторен,
постигаш своята цел почти?
Защо е тая външна нежност,
че скриваш своята чистота
с умишлената си небрежност,
с пламтящи бузи и уста?
Защо е хитростта надменна,
сърцето ти порочно, знам,
със отвращение студено
и аз ще ти отвърна сам?
Мнозина гордата ти хубост
са я владели в нощен час.
По твоята врата най-грубо
кой не е хлопал мнимо влюбен
и вкусил срамната ти страст?
На друг венеца си посърнал,
чаровнице, ти занеси,
с милувките си отнеси
порока, твоя дом обгърнал.
Без горди мисли и копнеж
ти никога поета няма
на своята гръд да привлечеш,
със любовта като с измама
търгувай срамно до зори,
със ласки, користно студени,
със пориви несъкровени,*

с възторг, раздаван за пари.

[1] Напечатано в „Московский зритель“, 1820, април. ↑

КЪМ ЧААДАЕВ
ЛЮБОВ, НАДЕЖДА, ТИХА СЛАВА...^[1]

*Любов, надежда, тиха слава,
каква преходна суета,
как бързо младостта минава
като мъгла във утринта.
Но в нас желания напират —
под мрака на съдбовна власт,
дочуваме в тревожен час
отечеството как ни дири.
И ние чакаме с надежда
да грейне волността над нас,
както младеж, обзет от страст,
очаква влюбен и се вглежда.
За волност докато горим,
сърцата докато са живи,
на бащин край да посветим
дела и пориви красиви.
Другарю, друга светлина
над нас ще блесне обновена,
Русия ще срази съня
и над праха на власт сломена,
ще грейнат наште имена.*

^[1] Стихотворението получава широко разпространение в преписи. Без знанието на Пушкин било напечатано в обезобразен вид в алманаха „Северная звезда“, 1829 г. „Към Чаадаев“ било особено високо оценено в декабристките кръгове. ↑

1819

ДОРИДА^[1]

*Обичам на Дорида аз косите златни,
лицето бледо и очите необятни.
Оставил снощи на гуляй дружина млада,
щастлив в обятията нейни пих наслада;
възторг се сменяше с възторг и, боже, как
угасваха желания, разпалваха се пак...
Топях се в страст; но сред неверни тъмноти
отново други ми се мяркаха черти,
с печал сърцето и душата пълни бяха
и чуждо име все устата ми мълвяха.*

[1] Напечатано в „Невский зритель“, 1820 г., февруари. ↑

НА N. N.
КЪМ В. В. ЕНГЕЛХАРТ^[1]

*Измъкнах се от Ескулапа,
избръснат, зъл и оживен,
и неговата тежка лапа
не тегне вече върху мен.
Приятелите на Приапа —
сън, здраве, силна плът,
като преди във мене бликат,
дошли във скромния ми кът.
Зарадвай ти полуболника!
Желае той, за кой ли път,
пак теб, щастливец-беззаконник,
на Пинд нехаен гражданин,
на Вакх и свободата син
и на Венера мил поклонник,
на наслаждението властелин!
От суетата наша празна,
от прелестите на Нева,
от вечно калната мълва,
от скуката разнообразна
зоват ме сенките в леса,
поля и хълмове, градини,
реки самотни, дървеса,
на село небесата сини.
Подай ръка! И тръгвам аз
във ранен септемврийски час:
да пием, дявол да го вземе,
и да приказваме със жар
за нашите глупци и време,
за мръсния слуга наемен,
за нашия небесен цар*

и честичко за царя земен.

[1] Напечатано от Пушкин в избраните му стихотворения, 1826 г.
В. В. Енгелхарт (1785–1837) — известен петербургски
благородник и богаташ. Член на кръга „Зелената лампа“. ↑

СЕЛО^[1]

*Приветствувам те днес, о мой пустинен кът,
приют за блянове и творческа забрава,
де дните ми безкрай в поток незрим текат,
де всичко чудно вдъхновява.*

*Аз твой съм: замених порочен царски двор,
разкошни пиршества, забави за глупците
със тъмните гори, със полския простор,
със твойта тишина, другарка на мечтите.*

*Обичам аз градината, лесът
с цветята, с дивната прохлада,
с уханните купи засмяната ливада,
де ручей безспир из храстите шумят.*

*Навсякъде пред мен: картини все безбурни:
почиват кротко двете езера лазурни,
понякога белей там лодка на рибар;
зад тях пък хълмове и ниви набраздени,
далеко хижи разпилени,
по влажни брегове стада повел овчар,
крилати мелници, от вятъра люлени,
навред следи на труд и щедър дар.*

*Разбил на суети оковите ръждиви,
блаженство в истината жадно диря аз,
тук волен уча се да тача трон и власт
и да не слушам ропот на тълпите диви.
Да срещам със сърце свенливата молба,
студен към празната съдба
на тъп злодей в могъщество неправо.
Вековни мъдреци, аз тук говоря с вас!
Във самотата величава*

аз слушам бодрия ви глас:
той мрачна леност в миг пилее,
към труд и мене пламени
и творческата мисъл зрее
в душевните ми глъбини.

Но мисъл страшна тук от скръб ме не опазва
сред тези ниви и простор
приятел на човека с болка забелязва
навред невежество и гибелен позор.

Нечуло на народа стона,
избрано да мори нещастния народ,
болярство диво тук без срам, против закона,
е присвоило с бич насилствен всеки плод,
земята и труда на беден земеделец.
Превити над плуга от тъмни тъмноти,
тук роби влачат се по пресните бразди
на безсърдечния владелец.

До гроба всички тук понасят черен гнет,
с надежди и мечти момата не живее.

Девойки тук цъфтят навред
за любовта развратна на злодея.
На старите бащи надеждните чеда,
левенти синове, другари на труда,
отиват да множат на силните велможи
ратайските тълпи в селото и града.
О, моят глас защо сърцата не тревожи?
Защо във мойта гръд гори неплоден жар
и не владее аз витийство — страшен дар?
Приятели, кога ще видя аз народа
от робството спасен по даден царски знак?
Кога на просветена свобода под свода
ще зазори зора с прекрасния си зрак?

[1] Част от стихотворението, която завършва със стиха „в душевните ми глъбини“, е напечатана от Пушкин под надслов „Уединение“ в избраните му стихотворения, 1826 г. Изцяло

стихотворението е било разпространено само в преписи. Главната идея — това е отменяването на крепостното право, нещо, което дълбоко обединявало Пушкин с декабристите. Чрез княз Василчиков тези стихове попаднали в ръцете на Александър I. По това време той все още поощрявал разните проекти за реформи, включително и конституционни; по повод прочетеното царят заповядал „да благодарят на Пушкин за добрите чувства“, които внушава стихотворението му. С това инцидентът около „тайно разпространяваните стихове“ на Пушкин бил изчерпан. ↑

РУСАЛКА^[1]

*Над езера, в дъбрави глухи,
спасил се някога монах
и спял върху листенца сухи,
във пост и труд и нямал грях.
С лопата във ръка, смирено,
старикът гроба си копал
и от небето възделено
той само тиха смърт желал.*

*Пред хижата, приклеknал строго,
през тиха лятна нощ веднъж
отшелникът се молел богу.
Шумял лесът нашир и длъж.
Над езерото — бяла пара,
луната плавала в покой
и тръгнал със походка стара
водата да погледа той.*

*Но ето — ужас във очите;
не знаел той защо и как...
Погледнал — дигат се вълните
и се снишават бавно пак...
И, боже... като сянка лека
и беличка като снега,
жена изплувала полека
от далнините на брега.*

*И реши тя коси, красива,
и гледа стария монах,*

*а той от нея се опива
и целият е само страх.
С ръка му маха тя, зовяща,
и цяла моли: погледни...
Но в миг като звезда блестяща
изчезва в сините вълни.*

*И цяла нощ не спи старика;
не се и моли през деня;
все нещо вътре в него вика,
все виждал младата жена.
Отново паднал здрач, луната
пробола нощната тъма
и пак жената над водата
стояла хубава, сама.*

*Поглежда тя и тихо кима,
целувки праща отдалеч,
танцува прелестна и зрима,
зове монаха с нежна реч,
зовът люлее висините:
„Отшелнико! Ела при мен!...“
И пак изчезва под вълните;
и пак настъпва топъл ден.*

*На следващата нощ пак чакал
красива тя да се яви.
Дъбравите погълнал мрака;
заспали дънери, треви;
пак съмнало; вълните пели;
а от монаха — ни следа.
Деца след дни били видели
дълбоко някаква брада.*

[1] Напечатано в избраните стихотворения на Пушкин, 1826 г. с подзаглавие „балада“. Първоначално цензурата го забранила, а след

излизането му се появили протести от страна на духовенството. ↑

ВЕСЕЛ ПИР^[1]

*Аз обичам всеки нощен пир,
де смехът е председател,
свободата — моя свят кумир —
е пък там законодател,
де се спори дълго с глас висок,
глъхне в крясъците песен,
де кръгът от гости е широк,
от бутилките пък — тесен.*

[1] Напечатано в „Мнемозина“, 1824 г., ч. II, под заглавие „Вечер“. ↑

ВЪЗРАЖДАНЕ^[1]

*Художник — варварин със четка груба,
с картина гениална си играй,
над нея, в своето изкуство влюбен,
рисунка беззаконна той чертай.*

*Но след години тия чужди краски
като мазилка стара падат там
и гениалната картина е без маска —
в предишната си хубост блясва тя.*

*Тъй също заблужденията чезнат
от моята душа във съсипни —
във нея образи за миг възлезнат
от чистите първоначални дни.*

[1] Напечатано в „Невский альманах“ през 1828 г. ↑

1817–1820

ЗА АРАКЧЕЕВ^[1]

*На Русия притеснител,
за управници мъчител,
на Съвета — прав учител,
а на царя — нежен брат.
В плен на мъст и вечна злоба,
все без ум, без чест до гроба,
кой е? **Предан без угода,**
— — — — — прост солдат.*

[1] Епиграмата се разпространявала в ръкописи. „Преданный без лести“ („предан без угода“) е девиз, който Аракчеев присвоил на герба си. Последният стих има пред вид отношенията на Аракчеев с неговата „домоуправителка“ Настася Минкина. ↑

КЪМ ПОРТРЕТА НА ЧААДАЕВ^[1]

*Сам бог да диша го извикал
в оковите на служби царски.
Той Брут би станал в Рим, а в Атина — Перикъл,
а тук е само офицер хусарски.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

1820

КЪМ ДОРИДА^[1]

*Все вярвам: любят ме; нима без вяра може.
Не, не, днес милата с лъжи не ме тревожи;
така е чиста тя: с копнежите на своя жар,
със скромност робска, със лице безценен дар,
на дрехите и думите с приятната небрежност
и с ласкавите имена на свойта детска нежност.*

[1] Напечатано в „Невский зритель“, 1820 г., януари. В оригинала последният стих е питат от XXV елегия на Андре Шение. ↑

ОБИЧАМ БОЯ И ЗВЪНЪТ ОТ МЕЧ...^[1]

*Обичам боя и звънът от меч;
от малък ме възторгва бранна слава,
обичам всяка кървава забава,
опивам се, за смърт щом стане реч.
Отрано воина по пътя боен
смъртта в очи, ако не е видял,
той пълно щастие не е познал,
за ласки и любов не е достоен.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Идеята за война в името на свободата е свързана, изглежда, с известията за революцията в Испания. ↑

НЕ ЖАЛЯ ВЕЧЕ ЗА ГОДИНИ МЛАДИ...^[1]

*Не жаля вече за години млади,
преминали в мечти, любов прекрасна;
не жаля и за вас, ноци с наслади,
възпети от цафара сладострастна;*

*не жаля за другари в труден час,
за чаши и компании вечерни;
не жаля за красавици неверни —
замислен, от забави бягам аз.*

*Но де си ти, о, миг на умиление,
покой сърдечен, с вяра пълен ден?...
Къде е оня жар и вдъхновение?...
Върни се, чистота, върни при мен!*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ЗАГАСНА ДНЕВНОТО СВЕТИЛО... [1]

*Загасна дневното светило.
Над синьото море е нощен здрач разстлан.
Шуми, шуми ти, корабно ветрило,
вълнувай се под мене, мрачен океан.
Аз виждам нейде бряг далечен,
на юг благословената земя —
с тъга и страст към нея се стремя,
от спомените си увлечен...
И чувствавам: сълза очите овлажни,
ту стихва, ту кипи душата
и пак лети край мен мечтата ми позната —
безумната любов на прежните ми дни,
и мъката, и всичко на сърцето мило —
желания, надежди, непостигнат блян...
Шуми, шуми ти, корабно ветрило,
вълнувай се под мене, мрачен океан.
Носи ме, корабе, в далечината синя
лети с прищевките на бурните води,
но само в моята родина
недей да се завръщаш ти —
там, гдето в моите гърди
се първи чувства разгоряха,
където музите над мене тайно бдяха,
където рано скърши цвят
загубената моя младост
и измени ми лекокрилата ми радост,
оставила в сърцето само скръб и хлад.
Аз диря нови впечатления
и бягам днес от тебе, край рожден,
от вас, другари в празни наслаждения
на младостта, уви, отминала от мен!
И вас, избранички в порочни заблуждения*

*аз жертвувах за вас и слава, и покой,
душата, свободата и живота свой —
и ви забравих аз: изменници потайни,
на златната ми пролет спътнички случайни
Но само ударът, от любовта вдълбан —
в сърцето раната — не се е изличила...
Шуми, шуми ти, корабно ветрило,
вълнувай се под мене, мрачен океан...*

[1] Напечатано в „Сын отечества“, 1820 г., бр. 46, без подпис. Изпращайки елегията на брат си с писмо от 24 септември 1820 г., Пушкин му съобщава, че я написал „през нощта на кораба“ на път от Феодосия за Гурзуф. ↑

КЪМ ДЪЩЕРЯТА НА КАРАГЕОРГИЙ^[1]

*На бурите и свободата воин,
със кървави петна безброй,
добрият твой баща, престъпник и герой,
за укор хорски и за слава бе достоен.
Като дете, той нежно те ласкал
на пламенни гърди с ръка окървавена:
играеше ти с дръжка на кинжал,
от братоубийства изтънена.
Изпълнен с люта мъст, но нежен, мил,
от скъпото си време е открадвал,
над люлката убийства нови е кроил
и весел, той на твойто бърбрене се радвал.
Такъв е бил — ужасен, зъл човек.
А ти — най-хубава. И неговият век
изкупи със смиреност — туй ти стига:
над твоя гроб с тайнствен плам
като молитвен тимиам
на чистата любов тя бавно се издига.*

[1] Напечатано в избраните стихотворения, 1826 г. Написано в Кишинев на 5 окт. 1820. Семейството на сръбския вожд Карагеорги е живееело в Хотин, близо до Кишинев. ↑

ЧЕРНИЯТ ШАЛ^[1]

*Безумен поглеждам към черния шал,
терзае душата ми хладна печал.*

*Тъй млад и наивен тогава аз бях;
по млада гъркиня от обич горях.*

*В прегръдките нейни потръпвах смутен;
но скоро дочаках най-черния ден.*

*Веднъж гости весели срещях засмян;
до мене дотича евреин презрян.*

*Гуляеш, ми казва, с приятели тук,
а твойта гъркиня е в този час с друг.*

*Проклех го и злато му дадох в ръка;
веднага повиках аз своя слуга.*

*Готово, камшик — и конете летят,
а жалост спокойна мълчи в мойта гръд.*

*Но зърнал отново познатия праг,
в отмала изпаднах, пред погледа — мрак.*

*В покоите нейни затичах и — край;
арменец гъркинята нежно ласкай...*

*Изчезна света; гневен меч засвистя;
да свърши целувката той не успя.*

*Безглавото тяло аз газих и плюх
и гледах към нея, за жалбите глух.*

*Аз помня очите й... нейния зов...
Погина гъркинята, мойта любов!*

*От мъртвите плещи в миг шала свалих
и с него петната от меча изтрих.*

*Слугата ми верен, щом падна покой,
във Дунава хвърли телата им той.*

*И вече не срещам очи като тях,
и вече не зная спокойствие, смях.*

*Безумен поглеждам към черния шал,
терзае душата ми хладна печал.*

[1] Напечатано в „Сын отечества“, 1821, бр. 15, с подзаглавие „Молдавска песен“. Написано в Кишинев на 14 окт. 1820 г. ↑

НЕРЕИДА^[1]

*Посред зелените вълни, целуващи Таврида,
преди разсъмване видях аз Нереида,
зад клон маслинов скрит. За миг ми спря дъхът:
трепти далеч полубожествената гръд,
сред чистата вода на лебед бял прилича
и струйки пяна от перата ѝ се стича.*

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1824 г. ↑

ОТЛИТАТ ОБЛАЦИТЕ БЕЛИ БЕЗ СЛЕДА...^[1]

*Отлитат облаците бели без следа,
звезда, звезда, печална вечерна звезда!
Лъчът ти посребри посърнали долини
и залива заспал, и планините сини...
Обичам нежно слабия ти плам червен,
отдавна скрити мисли той събужда в мен.
Запомних изгрева ти, радостно светило,
над оня хубав край, де всичко тъй е мило,
де стройните тополи шушнат в синя вис,
де дреме нежна мирта, тъжен кипарис
и сладостно шумят край южен бряг вълните.
Там някога, когато скитах в планините
и влачих край морето своята самота,
когато легна над колибата нощта,
девойка хубава те търсеше в мъглата
и все те викаше — другарко на душата!*

1821

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1824 г. Написано в Каменка, имението на Давидови в Киевска губерния. В началните стихове се описва хълмистият бряг на река Тясмин. В последните стихове се говори за Ек. Ник. Раевска. ↑

1821

ЗЕМЯ И МОРЕ^[1]

*Когато в морски синини
зефир се хлъзга, тихо вее
и в корабни платна звъни,
и лодки по вълни люлее,
напуснал своя тъжен плен,
ленив за труд, аз весел тичам,
забравям песните във мен —
шума на синьото море обичам.
Когато морските вълни
реват, кипят и с пяна пляскат
и гръм гърми във висини,
и мълнии във мрака бляскат —
отдалечен от този бряг
в гостоприемната дъбрава,
в земята вярна вярвам пак
и за рибаря жал ми става;
живее той на тесен члън,
играчка сляпа на вълните,
а аз — със тишина и сън,
с шума на ручей в долините.*

[1] Напечатано в „Новости литературы“, 1825, бр.1. Представлява свободно претворяване на стихове от древногръцкия поет Мосх (II в. пр.н.е.). ↑

КРАСАВИЦА ПРЕД ОГЛЕДАЛОТО^[1]

*В любимата се взри: как своето чело
пред огледалото с цветчета увенчава
и с кичур си играе — вярното стъкло
усмивка, хитрина и гордост отразява.*

[1] Напечатано в „Соревнователь просвещения“, 1825, №3. ↑

МУЗА^[1]

*Във детството ми тя със обич озари ме
и малка свирка седмоцева подари ми.
Следеше ме с усмивката си — всеки ден,
от звънката тръстика удивен,
аз свирех с тънки пръстчета под ветровете
и химните тържествени на боговете,
и на фригийските овчари песента.
Във неми сенки дъбови до вечерта
уроци вземах аз при тази дева тайна
и радвайки ме със награда най-случайна,
къдрица дигнала от своето лице,
поела свирката от моите ръце,
тя — оживила със божествено дихание
тръстиката — ме пълнеше с очарование.*

[1] Напечатано в „Сын отечества“, 1821, бр. 23. Написано на 5 април 1821 г. в Кишинев. ↑

ПРЕЖАЛИХ СВОИТЕ ЖЕЛАНИЯ...^[1]

*Прежалих своите желания,
разлюбих своята мечта;
останаха едни страдания —
плод на сърдечна пустота.*

*Под бури на съдба сиротна
увехна моя свеж венец.
Живея тъжно и самотно
и чакам: де си, мой конец?*

*Така, от късен хлад попарен,
сред бури във свистяща вие,
самин — на клон в студена заран
трепери изостанал лист!...*

^[1] Напечатано в „Новости литературы“, 1823 г., бр. 48. Написано в Каменка на 22 февр. 1821 г. Пушкин е възнамерявал да включи тези стихове в поемата „Кавказки пленник“. ↑

ВОЙНА^[1]

Война! Най-после шум
от знамената бранни вече иде!
Ще видя кръв, на отмъщението празника ще видя.
Ще засвисти край мен суровият куршум.
И колко силни впечатления
за моята душа и моя ден!
Стремителното опълчение,
тревогите, звъна на меч над мен
и в съдбоносното сражение
загинал воин, вожд победен!
Предмет на гордо вдъхновение,
те ще събудят моя гений! —
За мен и покрива на стана ще е нов,
и огъня, и чуждото крещене,
гърма на пушките и барабанныя вечерен зов,
и на смъртта очакването в мене.
Ще се родиш ли, сляпа страст за слава, в мен,
ти, жажда на смъртта и разярение на героя?
Венец ли двоен ще получи някой ден,
на край жесток ли ме осъди участта на боя?
С мен всичко ще умре: мечтите, младостта,
сърдечен плам свещен, възвишено стремление
й спомена за свой, за близък на света,
на творчеството ми напразното вълнение
и ти, и ти, любов!... Нима ни бранен път,
ни труд военен, нито глъч на горда слава
не ще привичните ми мисли заглушат?
Отровна мъка ме стопява:
смутен, от мене бяга всякакъв покой,

*душата ми лен тягостна е овладяла...
Защо се бави още този бой?
Защо войната още не е закипяла?*

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1823 г. Написано на 29.XI.1821 г. Стихотворението е вдъхновено от гръцкото въстание. Пушкин е имал намерение да воюва на страната на въстаналите. ↑

КИНЖАЛ^[1]

*Лемноски бог те изковал
и поверил на Немезида,
на свободата траен страж, суров кинжал,
последен съдия на болка и обида.*

*Мълчи ли Зевсовият гръм и спи закона,
надежди и проклетия таиш,
проблясваш в сянката на трона,
под блясъка на празника трептиш.*

*И адски лъч, и мълния на бог,
ти блясваш с острие в очите на злодея
и той трепери и немее
сред своя пир жесток.*

*Навред ще го намери твойта хладина:
на суша, по море, в палатката, във храма
и зад вратите на дома му —
там, във леглото на съня.*

*Шуми под Кесаря^[2] заветен Рубикон
и падна Рим държавен, вечният закон,
но Брут въстана свободолюбиво;
ти Кесаря срази — презръща с мъртъв стон
в Помпей той мраморите горделиви.*

*Изчадие на бунта дигне злобен вик:
презирай, мрачен, настървено,
цял в кръв, над волността обезглавена*

палач уродлив се изправя в миг.

*Апостол на смъртта^[3], той на Аида
посочи жертвите със пръст,
но повери му висшият съд
теб и девойка Евменида^[4].*

*Избранико съдбовен, праведнико млад,
о Занд^[5], загина твоя век на пъла,
но добродетелта със образ свят
в оная мъртва пепел не потъна.*

*Ти като сянка над Германия си бдял,
грозящ една престъпна сила,
и над тържествения гроб-могила
гори без надписи кинжал.*

[1] Приживе на Пушкин стихотворението се е разпространявало в преписи. Френският му превод се появил в книгата на Ансело „Шест месеца в Русия“, Париж, 1827 г. ↑

[2] „Кесар“ — Юлий Цезар. ↑

[3] „Апостол на смъртта“ — Марат. ↑

[4] „Девойка Евменида“ — Шарлота Корде. ↑

[5] Занд — немски студент, убил през 1819 г. реакционния писател Коцебу. Занд бил екзекутиран. ↑

КЪМ В. Л. ДАВИДОВ^[1]

Когато генерал Орлов^[2] —
обръснат воин на Хименей, —
от страст свещена пламенееш,
за брака вече е готов;
когато ти, немирник умен,
нощта прекарваш в спора шумен
и зад бутилката аи
седят Раевски и сии,
когато млада пролет свети
и посред калния атлаз
на Дунава край бреговете
кипи безръкия ни княз^[3]...
любящ Раевски и Орлова,
и теб, и Каменка, в напев
аз искам да ти кажа слово
за себе си, за Кишинев.

През тези дни, посред събора,
митрополитът^[4] се събори
преди обяд, потънал в лой,
и казал с Богом на Русия,
с сина на Дух и на Мария
ще се христосва в рая той.
Аз станах умен, лицемерен
й вярвам като правоверен,
че бог прощава грехове,
а царя — мойте стихове.
Говее Инзов, дни поредни
парнаските си изповедни

*и лирата си ще теша
със часослови и обедни,
ще постя, гъби ще суша.*

*Но разумът ми горд и сложен
разкайване не ще прости,
стомахът ми, не тъй набожен,
„Помилуй, братко — ми шепти,
да бе поне кръвта Христова,
ако не кло-д-вужо, лафит,
тогава — боже мой — ни слово,
а то — и смешно, и беда! —
молдавско вино със вода.“
Но аз се моля и тъгувам,
крещя: махни се, сатана,
и все неволно поменувам,
Давидов, твоите вина...*

*Ах, евхаристия такава —
веднъж ли ти със своя брат
там пред камината надява
демократически халат,
спасителната чаша, пълна
с един безпенен хладен грях,
вий ту за нея, ту за тях^[5]
погълвахте със жад до дъно.
В Неапол те шумят, гърмят,
но тя и там не ще възкръсне...
в покой народите вървят —
яремът им не ще се пръсне.
Надежда няма ли в света?
Не, има на земята щастие.
Ще вкуся кърваво причастие
с „Христос възкресе“ на уста.*

[1] По цензурни съображения това стихотворение не е било разпространено. Адресирано е до декабриста В. Л. Давидов (1792–1855), с когото Пушкин се запознал в имението му Каменка. Написано е около 5 април 1821 г. ↑

[2] Ген. Орлов — Михаил Фьодорович. През май 1821 г. се оженил за Екатерина Николаевна Раевска. ↑

[3] „Безръкният ни княз“ — Александър Ипсиланти. Той изгубил ръката си в сражението край Дрезден. ↑

[4] *Митрополитът* — според една бележка в Кишиневския дневник на Пушкин, действително местният митрополит умрял и Пушкин дори присъствувал на погребението му (3 април 1821 г.). ↑

[5] „Нея“ и „тях“ — Те са италианските карбонари. Тя — политическата свобода. ↑

ДЕВОЙКА^[1]

*Аз казах ти: пази се от девойка мила!
Привлича тя сърцата със неволна сила.
Приятелю непредпазлив! Не бива ти
да се заглеждаш в други поглед и черти.
И на измяната презряла всяка сладост,
край нея все пламти замислената младост.
Любимците на щастие и на съдби
смирено ѝ поднасят влюбени молби;
но тя е горда — чувствата им ненавижда,
не ги и забелязва тя, не ги и вижда.*

[1] Напечатано е в „Соревнователь просвещения“, 1823 г., №3. ↑

ТИ ЗНАЕШ ЛИ ТОЗ КРАЙ НА КРАСОТАТА... [1]

*Ти знаеш ли тоз край на красотата
с дъбрави, със ливади, с долове,
где весела и пляскаща водата
погалва мирни брегове,
где в хълми лаврови под небесата
не се задържат дълго снегове?
Ти знаеш ли тоз край божествен,
где любих аз — изгнаник неизвестен?*

*Ах, златен край! Любим край на Елвина,
към теб желанията ми летят.
Аз помня скалните прибрежия сини,
водите весели, брегът,
и шумове, и сенки, и долини,
где простите татари в този кът
живеят в грижи, в дружба земна
под стряха тъй добра, гостоприемна.*

*Там всичко е утеха за очите.
Татарските градини и села,
скалите, отразени във водите,
във морската далечина — весла,
янтар виси в лозниците превити,
стада пасат в зелените поля...
Далеч — могилата на Митридата
от залезно сияние залята.*

*Ще видя ли отново над горите,
където миртата на урната трепти,*

*и блясъка лазурен на волите,
и ясните небесни висоти?
Ще стихне ли в мен бурята на дните,
ще възкресе ли тия красоти?
Ще легна ли под сенките блажено
душата да приспя в щастлива леност?*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Писано е през април 1821 г. В стихотворението са се отразили впечатленията на Пушкин от Крим, по-специално от Гурзуф. ↑

ЩЕ МЛЪКНА СКОРО АЗ...^[1]

*Ще млъкна скоро аз... Но в оня ден печален,
ако от звук на тъжни струни съм погален;
ако младежите със скръб се вгледат в мен
и в дългата любов на моето мъчение,
ако сама, изпаднала във умиление,
печални стихове шептиш през този ден
и на сърцето ми езика любиш страстно...
ако любим съм аз... о, позволи ми ти
на теб последният си звук да посвети
заветният ми стих, любовнице прекрасна.
Когато ме обгърне оня сън студен,
ти промълви над урната ми с умиление:
той беше ми любим, той беше скъп за мен
на обичта с последното си вдъхновение.*

^[1] Напечатано за пръв път в сборника избрани произведения, 1826 г. Написано на 23 август 1821 г. ↑

ПРИЯТЕЛКО, ГОДИНИТЕ ЗАБРАВИХ АЗ... [1]

*Приятелко, годините забравих аз
и с тях — на младостта стихийното течение.
Не питай за това, което беше в нас,
което беше и тъга, и наслаждение,
което любех, но ми измени.
В мен нека радостта напълно да звъни,
но ти, невинната, родената за щастие,
ти вярвай в него, всеки миг улавяй ти:
душата ти за дружба и любов трепти,
за ласки и за сладострастие.
Душата ти е чиста като утринта
и чужда на униние младенческата съвест.
Защо ли ти е нужна повестта
на страсти и безумна дързост?
Неволно твоя разум тя ще възмути;
ще лееш сълзи ти, в сърцето наранена.
Душевното безгрижие ще отлети
и ти... от моята любов ще бъдеш ужасена
навеки може би... но даже в този час
не се лишавам аз от сетни наслаждения.
От мен не искай ти опасни откровения:
сега обичам и сега щастлив съм аз.*

[1] Напечатано е в „Новости литературы“, 1825 г., №3. Написано на 25 август 1821 г. ↑

НАПОЛЕОН^[1]

*И ето жребият чудесен:
умря великият човек.
Залезе грозен и несвесен
Наполеоновият век.
Умря владетелят вековен,
тъй дълго глезен от властта,
и за изгнаника световен
остана минало света.*

*О, ти, чиято памет тъмна
ще осенява наште дни,
със твоята мрачна слава пълни.
Спи сред пустинните вълни!
Ах, тази гробница красива.
Над урната, где прах си ти,
народният ни гняв почива,
лъч на безсмъртие пламти.
О, как орлите ти кръжаха
над безчестената земя.
Пред съдбоносната заплаха
едно ли царство тук няма —
пред твоя гений своенравен
беда вещаха знамена
и слагаше ярем държавен
на всички земни племена.*

*Когато с вяра озарена
светът се будеше за мир
и гал с десница разярена*

изхвърли своя вехт кумир,
когато сред града метежен
трупът на царя бе вледен,
кога велик и неизбежен
зореше чист свободен ден —

тогаз сред бурите народни,
предвидил свойта участ ти,
в надеждите му благородни
човечеството похити.
И зарад гибелното щастие
прие, от вяра обладан,
пленителното самовластие
на развенчания тиран.

И буйната и обновена
народна сила съумя
да впрегнеш — току-що родена,
в миг свободата онемя.
Жадта за власт до упоение
сред робите си утоли
и тези робски опълчения
за бой със лаври окрили.

И Франция, в стремеж към слава
към подвиг устремила взор,
надеждата си величава
смени с блестящия позор.
Поведе я на пир греховен.
Загина всичко след това.
Европа падна — сън гробовен
повя над нейната глава.

И във величие позорно
ти стъпка нейното сърце.
Тилзит!... (При този звук покорно
не свежда русинът лице.)

Тилзит надменника, героя
с последна слава увенча,
но хладината на покоя
в щастливата душа звуча.

Надменник! Кой ли те издигна?
Кой осени ума ти строг?
Как руските сърца не стигна
с високи мисли, с ум висок?
Великодушните пожари
непредусетил, ти вилня
над нашите надежди стари,
но късно русите позна...

Русия, браннице царице,
спомни си древните права!
В прах слънцето на Аустерлиц е!
Гори тържествено, Москва!
Поехме към победа ние.
Махни се, кратък наш позор!
Благослови Москва, Русия!
Война до гроб — тук няма спор!

Държащ венеца си железен
със вкочанявали ръце,
той вижда вече мъртви бездни
с почти угаснало лице.
Вън, европейски опълчения!
Окървавени снегове
бележат тяхното падение,
топят се с нашите врагове.

И всичко като буря кипна;
Европа скъса своя плен;
подир тиранина политна
гневът народен, разярен.
Дланта на нашта Немезида

*видя великият титан:
и до последната обида
ний заплатихме ти, тиран!*

*Изкупи твоите дерзания
и войнствените чудеса
скръбта на душното изгнание
под свод на чужди небеса.
На острова на заточение
пристигна с лодка през нощта
и думите на примирение
на оня камък начерта.*

*Където, вгледан във вълните,
си спомняше на меч звукът,
вледения ужас на звездите,
на своята Франция брегът;
където, в своята пустиня,
презрял потомство, трон, война,
единствен мислеше в униние
за бъдещето на сина.*

*Позор на този, който стане
със укор да се възмути
от сянката му развенчана,
от развенчаните черти.
Хвала! На русина той скоро
високия жребий очерта
и свобода на всички хора
от заточение завеща.*

[1] Напечатано в избраните стихотворения на Пушкин. 1826 г., с големи цензурни съкращения. Написано е под впечатление на известието за смъртта на Наполеон. ↑

ГЪРКИНЬО ВЯРНА! НЕ ПЛАЧИ... [1]

*Гъркинью вярна! Не плачи — той храбро падна,
куршум прониза неговата гръд.
Нима самата ти пред битката грамадна
не начерта с кръв честния му път?
Тогаз, предчувствайки голямата разлъка,
десница ти простря съпругът с горда мъка,
детето си през сълзи той благослови,
но знамето бе своя волен път поело
и както Аристогитон той с мирта меча си обви
и влезе в бой — и със смъртта си изяви
великото си свято дело.*

[1] Чернови откъс, непечатан приживе на Пушкин.
Стихотворението откликва на гръцкото въстание. ↑

КЪМ ОВИДИЙ^[1]

*Живея аз до тези тихи брегове,
където своите изгнани богове
доведе някога и своя прах остави.
Плачът ти безотрадните места прослави
не онемя гласът на лирата ти тук
и този край е пълен още с твоя звук
Ти запечата в моето въображение
пустинята, поетовото заточение,
небето облачно, обичания сняг,
огретият от топлотата кратка злак.
Как често, от звука на струните увлечен,
те следвах аз, Овидий, в твоя път далечен
и виждах кораба под морски ветрове
със котва пусната до тези брегове,
където чака те жестоката награда.
О, хълми без лозя, полета без преграда;
в снега, за ужаси родени, за войни,
свирепите момци на Скития едни
очакват жертвите си там, зад Истър скрити,
и всеки миг грозят селата снеговити.
За тях прегради няма: плуват по вълни,
пол стъпките им сигурни ледът звъни.
Ти сам (Назон, Назон, каква съдба превратна),
презрял военните вълнения стократно,
привикнал с рози вечно да си увенчан,
да си от нежност и безгрижие пиян,
ще сложиш шлем върху главата натезжала
и страшен меч до лирата си онемяла.
Ни дъщеря, ни волни близки, ни жени,*

ни музи, спътници на прежните ти дни,
певеца не тешат, изгнаника печален.
Напразно грации стиха ти са венчали,
напразно младите те помнят наизуст.
Ни слава, нито възраст, нито жалби в здрача пуст,
ни скръб, ни плах напев Октавия ще трогне
и твойта старост няма никой да си спомня.
Разкошен гражданин на своя златен Рим,
незнаен, сам, в край варварски, неповторим,
далеч от своята родина ти въздишаи
и в тежка скръб до своите другари пишеш:
„Върнете ми града на моите отци
и наследените градини от предци.
Молбите мои вий на Август отнесете,
наказващата длан със сълзи отклонете,
но ако бог е гневен и неумолим,
и век да те не видя, о, великий Рим,
с молба смекчете вий съдбата ми ужасна
да бъде гробът ми в Италия прекрасна!“
Чие сърце, презряло пошлостта дори,
плача, униетието ти ще укори?
Кой с груба гордост ще чете без умиление
елегията ти, последното творение,
запазило за бъдещето твоя глас?

Суров славянин, не проливам сълзи аз,
не ги разбирам; и, изгнаник самоволен,
от себе си и от живота недоволен,
с душа мечтателна аз посетих сега
страната, дето мъкна ти една тъга.
Тук, оживил чрез теб мечти, въображение
повторих аз, Овидий, твойто песнопение
и на печалния му свят се поверих.
Но на измамното мечтане измених.
Прокудата очите ми пленява още,
пренесли оня сняг на тъжни полунощи.
Тук дълго светят озарени небеса,

тук кратка е властта на бурите в леса.
Преселник върху скитски брегове незнаен,
дете на юга, грозд червен сега сияе.
Декември свъсен в руските полета пак
разстила тънки пелени от пухкав сняг;
там бурята свисти, а тука пролет грее,
тук топло слънцето над мене се люлее;
пъстрее из ливадите зеленина
и плуг полетата оре от ранина.
Повее вятър привечер и захладнява.
Ледът прозрачен в езерото потъмнява,
с кристал покрива неподвижните води.
Аз спомням си как своите стъпки и следи
тоз ден, белязан със крилато вдъхновение
за първи път ти повери с недоумение
на сините вълни, сковани в лед студен...
И по леда, като че ли съвсем пред мен
се плъзгаше и твоят силует печален
и носеха се звуци като при раздяла.

Не пожълтя Овидиевият венец!
Залутан между хората певец,
ще бъда чужд на бъдещите поколения.
Във жертва ще угасне слабият ми гений
с печалния живот, с минутната мъква.
Ако потомък късен дойде след това
до оня славен прах в земи отдалечени
да търси моите следи уединени,
оставил хладен покрив на забравен бряг,
признателна, ще слезе мойта сянка пак.
Ще ми е мил и той, и туй възпоминание.
Да грее в бъдни дни заветното предание.
Покорен на враждебната съдба живях,
със теб по участ, не по слава равен бях.
Със лира северна пустините целунал,
аз скитах тук, когато край брега на Дунав
великодушен грък надигаше глава

*и ни един приятел мен не позова.
Но чуждите поля и хълмите огромни
и музите към мене бяха благосклонни.*

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1823 г. Написано на 26 декември 1821 г. Носи явно автобиографичен характер и Пушкин се опасявал от цензурата, но посланието минало благополучно. Съпоставяйки съдбата си с изгнанието на Овидий, Пушкин подчертава нежеланието си да моли милост от императора. Пушкин извънредно високо ценял това послание. ↑

ПРЕДВЕСТИЯ^[1]

*Следи поличбите на небесата сини:
овчарят и орачът в младите години,
погледнат ли небето, запада стъмен,
предричат: иде вятър, иде ясен ден,
ще падне майски дъжд, утеха за полята,
ще дойде ранен мраз, опасен за лозята.
Тъй, ако лебедите в тихите води
те срещат с писък вечер, ще се захлади,
ако залязва слънцето в печален облак,
пороен дъжд ще заплющи над всеки облек
или ще бие град — и селянинът пак,
преди да тръгне да коси долипен злак,
усетил тътена далечен, не отива,
отпуска се отново в дрямката ленива.*

[1] Напечатано в сборника стихотворения, 1826 г. ↑

КЪМ КОКЕТКАТА^[1]

Тъй не е вярвала, уви,
и простодушната Агнеса^[2].
Във кой роман сте чела вий
от обич да умре обесник?
Броите тридесет лета,
не повече от трийсет, моля.
Аз — двадесет; видях света,
кръжих из него тъй — на воля;
сит съм на клетви и сълзи;
немирствата ме умориха.
Подобна участ ви грози —
вас изневери ви сразиха.
И ний, от радост охладнели,
не търсим вече нежен зов.
Ний знаем: вечната любов
едва живее три недели.
Приятелство роди се в нас,
но случи се мъжът ревнивец,
безумно се притворих аз,
притвори се и ти свенливо.
Заклехме се... след туй... уви! —
изчезна тази клетва наша;
залюбихте Клеона вий,
а аз връстничката Наташа.
Разминахме се; не с тъги,
днес всичко е благопристойно
и можехме и без кавги
да минем дружно и спокойно.
Но не! Внезапно сутринта

*в трагедията на жарта
вий възкресихте сива древност —
отново проповеден зов
за стара рицарска любов,
учтив жар, тъга и ревност.
Простете ми — но няма как,
макар поет, не съм хлапак.
А щом клоним към своя залез,
нека дадем и своя жар —
на своята щерка вие в дар,
а аз на брата червендалест;
сега е техен ред в света,
за сълзи те са по-готови;
за тях остана любовта,
а нам е време да злословим.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

[2] *Агнеса* — тип на простодушна девойка от комедията на Молиер „Училище за жени“. ↑

КЪМ ПРИЯТЕЛЯ^[1]

*Преструвките си ти пести,
приятелю, съперник вечен.
Не се боиш от лира ти,
нито от елегични речи.
Дай ми ръка: не си ревнив,
аз съм и ветрен, и ленив
и твоята любима знае;
не ти се сърдя нито час:
знам, прелестна Лаура тя е,
а пък не съм Петрарка аз.*

[1] Напечатано в сборника от 1826 г. ↑

КНЯЗ Г. — НЕ ЗНАМ ТАКЪВ...^[1]

*Княз Г. — не знам такъв в света.
Такава смес негодна не познавам:
от подлост и надутост е съставен,
но повече е в него подлостта.
В сражението плах, във кръчмата бурлак,
в антрето е подлец, във гостната — дурак.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Чернова. ↑

1822

КЪМ ПРИЯТЕЛИТЕ^[1]

*Бе нашата раздяла шумна,
бе вчера буен Вакхов пир:
гърмеше младостта безумна,
звънтяха чашите безспир.*

*Тъй! Музите опиянихте
и всеки бе благословен,
когато вие отличихте
със почетната чаша мен.*

*С честолюбивата позлата
очите тя не ослепи.
Не ни замая нас резбата,
ни светата ни опи.*

*Тя беше само с туй красива,
че щом в ръка на скит звъни,
бутилка цяла се налива
между широките стени.*

*Аз пих и с порива сърдечен
към миналите дни летях,
живота спомнях бързотечен
и своята любов видях.*

*Разсмя ме нейната измяна,
скръбта пред мен се разпиля,
тъй както се изгубва пяна
под зашумялата струя.*

[1] Напечатано в „Полярная звезда“. 1824 г. Написано на 15 февраля 1822 г. ↑

ПЕСЕН ЗА ВЕЩИЯ ОЛЕГ^[1]

*Олег като днеска се стяга за бой
против неразумни хазари:
след техния набег — селата им той
обрича на меч и пожари.
С дружината, в бойни доспехи напет,
на коня си верен той язди напред.*

*Насреща му точно из тъмния лес
вълшебник един се задава.
На бога Перун поверил свойта чест,
той бъдните дни отгадава,
в молби и гадания минал цял век.
И спря се при мъдрия старец Олег.*

*„Кажми ми, любимец небесен, сега
какво ми вещае съдбата?
И скоро ли аз ще зарадвам врага,
заровен дълбоко в земята?
Кажми го направо, без страх и — поклон:
вземи, избери си какъвто щеш кон.“*

*„Без власт е над влѣхвите вожда велик,
а княжевски дар не е нужен:
свободен е техният точен език
и с висшата воля е дружен.
Грядущето вечно в мъгла е било,
но жребия твой е на светло чело.*

Ти моите думи добре запомни:

войнишката слава е радост;
гърмя твойто име в победните дни;
щита ти страши Цариграда;
и бряг и вълна покори със борба;
завиждат на твоята дивна съдба.

И синьо измамният, морският вал,
стаил на стихииите воя,
и прашка, и лък, и коварен кинжал
щадят от години героя.
Под твърдата броня си ти невредим.
Безстрашният има пазител незрим.

Тъй предан и смел ти е коня, нали,
та твоята воля щом чуе,
ту кротко се спира под вражи стрели,
ту тича през битките буен...
Не ще те остави в беда да си пеш.
Но все пак от коня си ти ще умреш.“

Олег се усмихна, но сбръчка чело
и вече замислен, помръкна.
Безмълвен, прихванат за свойто седло,
той тъжен от коня се смъква.
И своя другар, за раздяла готов,
по твърдата шия погали с любов.

„Прощавай, мой предан, мой верен слуга,
настъпи печалното време;
почивай, додето не стъпи нога
на златното воинско стреме.
Прощавай, теши се самичък, без мен.
Момчета, вземете го... освободен.

Покрийте го с чул от най-меко сукно,
в ливадата там го водете;
хранете го само с отбрано зърно;

от извор вода му носете.“
Другари отведоха коня тогаз
и с друг кон дойдоха при мъдрия княз.

Пирува Олег и дружината пак
изпълва със смях веселбата.
Косите им бели са утринен сняг,
поръсил на хълма главата...
Войниците спомнят отминали дни,
и пътища общи, и битки едни...

„Другаря ми где е — Олег промълви, —
кажете, къде ми е коня?
Все тъй ли красиво и леко върви?
Все същ ли е, както бе оня?“
И отговор чува: под стръмния хълм
отдавна той спи непробудния сън.

Навежда Олег своята мъдра глава
и мисли: „Какво ми предсказа,
гадателю! Празни са твоите слова
и те заслужават омраза.
До днес моят кон би ми служил добре.“
И костите той пожела да съзре.

И ето, Олег се отправя сега
със Игор и старите гости
и вижда се Днепър, а там, на брега,
лежат благородните кости.
Тях прах ги е ръсил, тях дъжд ги е мил
и вятър посял е по хълма ковил.

Настъпни внимателно черепа той,
прошепна: „Спи, друже покорен!
Живее след тебе стопанинът твой:
на помена, който е скоро,
не ти ще обагриш ковила с кръвта,

не ти ще поиш мойта прах и пръстта.

*Та ето къде се таи мойта смърт!
С тез кости ме плашил той, значи!“
Из конската мъртва глава тоя път
зловеща змия се провлачи,
нозете на княза заплете за миг
и чу се внезапно трагичният вик.*

*Ведрата овални са пълни, шумят:
сега за Олег се тъгува.
Княз Игор и Ольга на хълма седят;
дружината долу пирува;
войниците спомнят отминали дни,
и пътища общи, и битки едни.*

[1] Напечатано в „Северные Цветы“, 1825 г. За сюжет е послужил летописният разказ, цитиран от Карамзин в т. I на „История Государства Российского“. ↑

КЪМ ГЪРКИНЯТА^[1]

*Родена си да пламениш
фантазията на поети,
да я тревожиш и плениш
е предизвикателни привети,
със думи — източни лъчи,
със своите светеци очи
и с тия си крачета стройни.
Родена си за ласки знойни.
Кажу, когато там Лейла^[2]
в мечти небесни пресъздал
все вечният си идеал,
нима ли тебе е възпял
поетът — милият мъчител?
А може би в онази страна,
под гръцкото небе свещено,
страдалец някой вдъхновено
по своя път те опозна
и те прикърта съкровено
в сърдечната си глъбина?
Или пък с лирата щастлива
вълшебник те е съблязнил;
спонтанен трепет зачестил
в гърдите ти честолюбиви
и ти, на рамото му ти...
Не, не, не бих желал ревниви
изпепеляващи мечти!
Тъй дълго аз живях унило,
привиквам с нежността сега.
Боя се, мислейки с тъга;*

изменя всичко, що е мило.

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1823 г. Пушкин пише за Калипсо Полихрони, пристигнала в Кишинев от Цариград. За нея говорили, че е била любовница на Байрон. ↑

[2] *Лейла* — героиня в поемата на Байрон „Гяур“. ↑

КЪМ Ф. Н. ГЛИНКА^[1]

*Когато в оргиите шумни
ме сполетя мен остракизъм,
видях в тълпите аз безумни
противен, робски егоизъм.
Оставих без тъга, с досада
на Атина разкоша фин,
но твоят глас ми бе отрада,
великодушен руски син!
Макар съдбата с нови сили
да ми стоварва удар нов,
макар че са ми изменили
и мъжка дружба, и любов,
ще нося своята присъда,
обидите забравил там:
нищожни ще са те щом бъда
от Аристида оправдан.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Стиховете са отклик на посланието „Към Пушкин“ (в „Сын отечества“), написано от Глинка по повод излизането на „Руслан и Людмила“. В него той намеква за заточението на Пушкин.

*Не бойся, молодой певец!
Следи изчезнут поколений,
Но жив талант, бессмертен гений!...*

↑

ЗАТВОРНИК^[1]

*Зад мрачна решетка чело съм привел.
Закърмен в неволи, един млад орел,
мой тъжен приятел, размахал крила,
къс кървав кълве под самите стъкла.*

*Кълве и разхвърля, в прозореца взрян,
от моите мисли и сам овладян.
Зове ме със поглед и глас несравним
той иска да каже: „Литни да летим!*

*Та ние сме птици — о време е, брат!
Натам, где белее планинския скат,
натам, где синее морето пред нас,
где вятърът само се рее... и аз!...“*

[1] Напечатано в част трета от стихотворенията на Пушкин, издадени през 1823 г. ↑

В БРАК С КЛАРИСА... [1]

*В брак с Клариса се запрягай,
тя е бедна, ти — богат.
Ней богатство ѝ приляга,
а на теб — да си рогат.*

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения от 1826 г. ↑

1823

ПТИЧКА^[1]

*В чужбина свято съблюдавам
завет от моя роден край:
на птичка свобода да давам,
щом ранна пролет засияй.*

*Утихва моето страдание;
защо да хуля бога там,
когато на едно създание
аз мога свобода да дам!*

[1] Напечатано в „Литературные листки“, 1823, № 2. Явно биографичният и политически смисъл на стихотворението принудили издателите да прибегнат по цензурни съображения към следната бележка: „Това се отнася към онези благодетели на човечеството, които употребяват своите средства, за да откупват от затвора невинните длъжници“ и пр. ↑

ЦАРСКО СЕЛО^[1]

*Пазителко на моите наслади, чувства нежни,
възстанови, о, памет, отново дните прежни,
рисувай пак пред мен вълшебните места,
где някога певецът възторжено мечта,
горите где обичах, где чувството разви се,
където младостта от детството роди се,
където сред природата щастливо аз живях
и весел, и спокоен поезия четях.*

*Води ме на липите под сенките големи,
които бяха всякога тъй мили на сърце ми,
при хълмовете тихи, при езерния бряг!...
Килима на ливадите пред мен да видя лак,
и старите дървета, и светлата долина,
на злачни брегове познатата картина,
и езерото тихо със бляскащи води,
които ято лебеди тържествено бразди.*

*Друг нека да възпява жестоката война,
завинаги обикнах аз тази тишина
и чужд на призрака на бляскавата слава,
на тебе, Царско село, на твоята дъбрава,
от днеска всеотдайно сърцето посветих,
и сладостните дни, и мирния си стих.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ВЪЛНИ, КОЙ ВДИГНА ЗИД ВИСОК...^[1]

*Вълни, кой вдигна зид висок
пред вашта сила побесняла
и кой във блато застояло
превърна бурния поток?*

*Чий жезъл да срази усня
във мен надежди, скръб и радост?
Душата ми и мойта младост
в ленива дрямка кой приспа?*

*Ти, буря, разлюлей водата,
стената гибелна срути
и — символ свят на свободата —
мини над робските води!*

^[1] Чернова скица. ↑

НОЩ^[1]

*Гласът ми е за теб и ласкав, и печален,
тревожи ме нощта и мракът предначален.
До моето легло догаря тъжна свещ
и моите стихове — като поток горещ,
поток, изпълнен с обич, към теб текат, текат.
Очите ти в тъмата сега пред мен блестят,
усмихват ми се нежно — аз чувам твоя глас:
обичам те... мой мили... съм твоя, твоя аз!*

[1] Напечатано е в сборника от 1826 г. Написано в Одеса на 26 октомври 1823 г. ↑

ЗАВИЖДАМ ТИ...^[1]

*Завиждам ти на теб, син смел на океана,
сред бури побелял и битка непрестанна!
Пристанище спокойно едва те приюти
и вече тишината започва да гнети —
и пак неудържимо вълните те зоват.
Ръка подай — сърцата ни с еднаква страст
пламтят.*

*От други небеса се чувствам призован,
на старата Европа земята да оставим,
към нови брегове със теб да се отправим;
приветствам те, велики, свободен океан.*

^[1] Чернова скица. ↑

ПОНЯКОГА С НАДЕЖДА СЛАДКА СЕ ТЕША...^[1]

*Понякога с надежда сладка се теша,
да мога да повярвам, че моята душа,
убегнала от тлен, отнася мисли вечни,
и памет, и любов към бездни безконечни —
кълна се! — бих оставил отдавна този свят,
бих разрушил живота нещастен и сакат,
бих отлетял в страна свободна и щастлива,
където няма смърт, ни злоба завистлива,
где мисли само плуват в небесна чистота...*

*Напразно ме владее измамната мечта;
умът упорствува, надеждата презира...
Отвъд смъртта единствено той Нищото намира.
Как, нищо? Ни любов, ни мисъл — само мрак!
Страхувам се! Живота печално гледам пак
и искам да живея, та образът ти мил
по-дълго да се слива със моя дух унил.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ДЕМОН^[1]

*В онези дни, кога за мене
жизнотът беше нов и свеж,
когато птичето цвъртене
изпълваше ме с плах копнеж —
кога възвишените чувства
на славата и любовта
и вдъхновените изкуства
така вълнуваха кръвта —
сред часовете на забава
внезапно клюмвах натъжен,
зъл демон почна оттогава
да посещава тайно мен.
Печални наште срещи бяха,
усмихнатото му лице,
язвителните думи вляха
отрова в моето сърце.
Той промисъла висш чернеше
с неизтощима клевета;
прекрасното за него беше
недосегаема мечта.
На всичко гледаше с презрение
не вярваше на любовта
и нищо за благословение
той не съзираше в света.*

[1] Напечатано в „Мнемозина“, 1824 г., ч. 111. Съвременниците го възприели като психологически портрет на Александър Раевски. ↑

ПРОЩАВАШ ЛИ РЕВНИВИТЕ МЕЧТИ... [1]

*Прощавах ли ревнивите мечти
и любовта, и бурното вълнение?
Знам, вярна си; защо тогава ти
тревожиш моето въображение?
Когато сред поклонници блестиш,
защо желаеш, уж със вид небрежен,
с надежди празни да ги утетиш,
и с чуден поглед, ту унил, ту нежен?
С помътен ум стоя пред тебе ням,
ти знаеш моята любов нещастна,
ала не виждаш как в тълпата страстна,
чужд на беседи, мълчалив и сам,
се губя в скръб и самота дълбока,
а ти страниш... Приятелко жестока!
Ако си тръгна, не изпитвах страх,
не ме следиш с молба и с трепет плах.
А щом девойка някаква красива
в двусмислен разговор ми прави знак,
ти си спокойна, твоят укор благ,
неизразяващ обич, ме убива.
Щом моят стар съперник приближи
и мине покрай двама ни, кажи,
защо те поздравява тъй лукаво?
Какво е той за теб? С какво пък право
бледнее и ревнува, и слухти?
Привечер, в нескромен час, самичка,
без майка, полугола, по привичка
защо си длъжна да го срещаш ти?
Все пак ме любиш... Насаме със мене*

*си тъй гальовна! Жадните уста —
тъй пламенни! А думите в нощта
с такава искреност са напоени!
Тревогата ми — смешна ти е тя.
Все пак ме любиш, аз го проумявам.
Любима, тия мъки ми спести!
Не знаеш колко си ми скъпа ти,
не знаеш само как се изтезвам...*

[1] Напечатано в „Полярная звезда“, 1824 г., написано на 11 ноември 1823 г. Стихотворението е адресирано към Амалия Ризнич (1803–1825), италианка, съпруга на триестки търговец, пристигнал през пролетта на 1823 г. в Одеса. ↑

НА СВОБОДА СЕЯЧ ПУСТИНЕН...^[1]

*Изиде сеятелъ сеяти семена
своя...*

*На свобода сеяч пустинен,
излязох рано — и преди
да зазори, с ръка невинна
посред поробени бразди
аз хвърлях животворно семе —
но само съм загубил време,
трудът ми нищо не роди...*

*Пасете кротичко, народи!
Не ще ви сепне боен вик.
Защо ви е да сте свободни,
стада, лишени от език,
за скотобойна само годни?
Как — без ярем! Как — без камшик!*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. Написано през ноември 1823 г. Предизвикано е от поражението на революцията в Испания, потушена от френските войски. ↑

КОЛАТА НА ЖИВОТА^[1]

*Макар понявга с тежко бреме,
колата шеметно лети;
коляят, беловласо време,
все тъй на капрата седи.*

*В зори не жалим ние впрега;
дори врата си да строшим,
не щем ленив уют и нега —
„Напред, че...“ — крещим.*

*Но пладне тоз кураж го няма;
разтръшкани от вихрен бяг,
пред всяка стръмнина и яма
крещим: „Полека бе, шурак!“*

*Колата все така си кара;
надвечер свикваме поне
и кротко дремем, а коляря
препуска буйните коне.*

[1] Напечатано в „Московский Телеграф“, 1825 г., №1. ↑

1824

ОБГЪРНАЛ НЕЖНО ТВОЙТЕ КОЛЕНЕ... [1]

*Обгърнал нежно твоите колене,
за сетен път — горчиво аз се каех,
за сетен път несдържано ридаех.
И в отговор все слушам твойто „не!“.
Не, повече не ще се заблуждавам,
след теб не ще се влача натъжен,
и миналото може да забравя —
изглежда, любовта не е за мен.
Ти млада си. Душата ти — прекрасна,
обичана от много ще си ти.*

[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ЗАЩО И КОЙ ТЕ ПРАТИ НА СВЕТА...^[1]

*Защо и кой те прати на света?
На що, на зло или добро бе причинител?
Защо умря, защо блестя,
чудесен земен посетител?
Пророците вещаели беди,
на бунт се вдигала тълпата.
Пустеели олтари, по стъгди
кипяла бурята на свободата.*

*И бунтът пламнал... Кръв и мрак
покрили вехтите скрижали.
Явил се мъж велик и всички роби пак
притихнали и се смълчали.*

*И горд, и гол дошел разврат,
пред него тръпнели сърцата,
забравили я свободата,
продал за злато брата брат.
Рекли безумци: „Свободата
не съществува на земята!“
Повярвал е народът в тях,
и в празните им шумни речи,
че няма справедливост вече,
че всичко вятър е и прах.*

^[1] Чернова. В стихотворението се описва историческата съдба на Наполеон. ↑

СРЕЩУ ВОРОНЦОВ^[1]

*Полутърговец, полусир,
полумъдрец, полуневежа,
полуподлец, но със надежда,
че пълен ще е най-подир.*

[1] Епиграмата е разпространявана в преписи. В писмо до Вяземски през октомври 1824 г. Пушкин я съобщил в по-друг вид.

*Не бойся, молодой певец!
Следи изчезнут поколений,
Но жив талант, бессмертен гений!...*

↑

РАЗГОВОР МЕЖДУ КНИЖАР И ПОЕТ^[1]

Книжарят

*Да стихоплетстваш, е забава,
приседнеш, драснеш някой ред
и вече гръмогласна слава
разнася светла вест навред:
поемата била готова,
блестяща мисъл, труд голям.
И тъй, аз чакам вашто слово,
цената ѝ решете сам.
Творенията поетични
за рубли в миг ще обменим
и в асигнации налични
ний листите ще променим.
Защо сте мрачен? Тежко бреме
да ги гнети?*

Поетът

*За друго време
припомних си във този час —
кога, изпълнен със прозрение,
поет безгрижен, пишех аз
единствено по вдъхновение.
Аз виждах оня край богат,
където сред уединение*

кипящото въображение
твореше нов и дивен свят...
Там бях от висш дух озарен,
там ярки, приказни видения
със блясък необикновен
лятяха, виха се над мен
през нощното ми вдъхновение!
Вълнуваше се моят ум
от нежнолунното сияние,
от буреносния глух шум,
от чудно бабино предание.
Незнаен демон в мене бдеше,
другар и спътник неделим,
след мен навсякъде летеше
и звуци дивни ми шептеше;
един недъг неизцелим
той вля във моята глава;
мечти чудесни в мен кипяха:
в размери стройни се редяха
послушните на мен слова
и звънки рими ги красяха.
Във песните съперник мой
бе горски шум и вихър буен,
бе птичи шепот, вълчи вой,
бе морски разгневен прибой,
потокът светъл, тихоструен.
Кога в нощта творях тогаз,
не бях наклонен в онзи час
труда си да дяля с тълпата,
на срамен търг да хвърлям аз
дара на музата крилата.
Аз пазех този дар свещен,
тъй както пази окрилен
любовник млад и суеверен
от милата предмет дарен
от всеки поглед лицемерен.

Книжарят

*Но славата смени за вас
мечтите, висшата наслада:
поемите ви нито час
не се задържат — а грамада
от проза, стихове лежат,
напразно купувач зоват
и чакат нейната награда.*

Поетът

*Блажени мъдрите певци!
Те са избягвали тълпата!
О, все едно от мъртвци
да търсиш чувство на отплата!
Блажен е, който е мълчал
и е останал непрославен,
от хората е бил забравен
и неизвестен е умрял!
Какво е славата? Кажете ми?
Измама? Шепот на четци?
Гонения непоносими?
Или възторгът на глупци?*

Книжарят

Лорд Байрон, а след него рече
Жуковски същите слова;
светът узна и затова
творбите им разграби вече.
Завидна ви е частта:
поетът правото раздава!
Той увенчава мъдростта,
а пък злодея заклеява;
героя той теши в скръбта,
на трон любимата поставя.
Поетът бяга от света,
съзира само суета,
а пък жените търсят слава.
За тях пишете: в наши дни
Анакреон се вред почита,
че розата на младини
пред лаврите се предпочита.

Поетът

Мечти самолюбиви. Глас
на младост глупава, безумна!
Внимание в тълпата шумна
от красотата дирех аз.
Очи най-прелестни четяха
със обич моите стихове;
уста вълшебни ми шептяха
най-сладките ми звукове...
Но стига вече! Свободата
за тях не ще пожертвам аз!
О, нека юноши в екстаз
да им възпяват красотата!
Сега седя самотен тук,

текат безмълвно, мирно дните
и лирата ми за жените
не ще изтръгне стон, ни звук;
о, нямат те въображение,
с божествен пламък не горят!
Поетовото вдъхновение
не могат те да разберат.
Припомня ли сега неволно
стих някакъв, от тях внушен,
за идолите ми — и болно,
и срамно става ми на мен.
На що, нещастник, се надявах?
И пред кого се унизах?
Кого така боготворих?
Кому възторзите отдавах?

Книжарят

Да, виждам, още ви е яд.
Разбирам вашите огорчения.
Но няма ли и изключения
сред дамския прекрасен свят?
Нима една не заслужава
да буди благородна страст
и със красивата си власт
перото ви да вдъхновява?
Мълчите, а?

Поетът

Защо сърцето
от тежък сън пробуждаш ти?
Безплодно времето лети...
Кому е нужен днес поетът?
На всички чужд съм!... Где е тя,
която да зова любима?
Нима узнах аз любовта?
Нима на скръб непоносима
съм влачел тежкия хомот?
Къде е тази синеока,
която в мен за цял живот
остави рана най-дълбока?

Но хленч безумен е това!
Навярно моите слова
сега изпълват ви с досада.
Мен може да ме разбере
едно сърце... И то ще страда.
Ала така е по-добре.
Ах, само мисълта за нея
би съживила младостта,
би ме накарала да пея,
би ме възвърнала в света.
О, тя едничка би разбрала
неясните ми стихове
и със любов би разковала
сърцето ми от ледове!
Уви, напразни пожелания!
Отхвърли моите заклинания,
отхвърли моите молби!
Богинята от излияния
не се нуждае може би!

Книжарят

*Понеже всичко ви нервира
и ви досажда любовта,
отказахте се от света
и вдъхновената си лира.
Сега, презрели суетата
и вашта муза, и тълпата,
какво избрахте?*

Поетът

Свободата.

Книжарят

*Противното не ще твърдя;
но ще ви дам съвет полезен;
векът търгаш е. Век железен.
Парите значат свобода.
Какво е славата, когато
последния бедняк си ти!
На нас дай злато, злато, злато,
това са нашите мечти.
Предвиждам вашто възражение;
добре ви знам вас, господата:
скъпите вашето творение,
доде в кипежа на труда*

*разгаря се въображение;
застине то — и без следа
угасва туй опиянение.
И позволете да твърдя:
не се продава вдъхновение,
но ръкописът вече — да!
Защо протакаме? Дохождат
нетърпеливите четци
и журналисти ме спохождат,
след тях пък — мършави певци
един за сатира напират,
а друг пък иска да спори;
предчувствам аз — от вашата лира
ще паднат хубави пари.*

Поетът

Вие сте напълно прав. Ето ви ръкописа ми. Да сключим договор.

[1] Напечатано като предислов към изданието на първа глава от романа „Евгений Онегин“ (1825 г.). Написано на 6 септември 1824. ↑

КЪМ МОРЕТО^[1]

*За сетен път, стихийо бурна,
дойдох аз тук да се простя
със синевата ти лазурна
и с гордата ти красота.*

*Като другарски зов прощален,
с тъга изпълнил моя дух,
за сетен път шума печален
от твоите простори чух.*

*Страна любима и желана,
край тебе често ден след ден
как бродех тих, как бродех странен,
в краежите си углъбен^[2]!*

*Обичах аз, пред теб изправен,
дълбокия ти безднен глас
и твоя тих вечерен час,
и порива ти своенравен.*

*Платното бяло в тихи дни
пълзи по благата ти воля
без страх над леките вълни,
но тънат лодките надолу,
щом бурята те затъмни.*

*Не ми се случи да оставя
завинаги брега проклет,
възторжено да те възславя*

*и по вълните да отправя
аз бягството си на поет.*

*Към мен ти чакаш, взор извърща,
към теб напусто се стремях,
пленен от твойта страст могъща,
но пленник на земята бях.*

*Какво да жая? Накъде ли
разперил би духа крила?
Все още в твоите предели
намерил бих една скала.*

*На спомените величави
един печален пантеон,
където, от света забравен,
угасваше Наполеон.*

*Умря измъчен той и ето
като на бурята шума
властител друг на умовете^[3]
след туй навеки занемя.*

*От свободата непрежален,
остави ни велик завет.
Шуми, отново закипяло;
море, той беше твой поет.*

*Той своя образ взе от тебе,
духа ти беше му присъщ.
С неукротим и мрачен жребий,
той като тебе бе могъщ.*

*В света посърнал, океане,
къде ме би отнесъл ти?
Съдби в ред същи... С щит стоманен
просветата или тирана*

бдят там, где благото цъфти.

*Прости, море! Не ще забравя
разкошната ти красота.
Шума ти дълго ще долавям,
когато пада вечерта.*

*От теб изпълнен, сред горите
скалите ти ще пренеса
и сенките ти, и лъчите,
и на вълните ти гласа.*

[1] Напечатано в алманаха „Мнемозина“, 1824 г. ч. IV (излязъл през октомври 1825 г.). ↑

[2] „В кроежите си угълбен“ — Пушкин говори тук за подготовката си за бягство от Одеса, завършило без успех. ↑

[3] „... властител друг на умовете“ — Байрон. Той умира на 19 април 1824 г. ↑

КОВАРСТВО^[1]

*Приятелят ти щом на твоя вик
с язвително мълчание отвърща,
щом длан от твойта длан отдръпва в миг
като от зла змия и се извърща,
в теб врязал поглед, остър като щик,
презрително поклащайки главата,
не казвай ти: „Дете е той, болник,
в безумна скръб измъчва си душата“,
не казвай ти: „Неблагодарник стар
е слаб и зъл, за дружба недостоеен,
животът му е тягостен кошмар...“
Нима си прав? Нима си ти спокоен?
Ах, да е тъй, би паднал той в прахта,
от тебе да измоли помирение.
Но щом като на дружбата властта
използувал си за злоба и гонение,
но щом си остроумно наранил
напашеното му въображение
и горда занимавка си открил
в скръбта му, в стенецото унижение,
но щом като на гнусна клевета
ти станал си невидимото ехо,
верига си му сложил на врата
и сънен на врага със смях предал си леко,
а той прочел е твойто тайно „аз“,
в душата ти до дъно е погледнал,
словата не хаби, върви тогаз,
осъден от присъдата последна.*

[1] Напечатано в „Московский Вестник“, 1828 г., ч. VIII, № 6 (март). Написано на 18 октомври 1824. Може би стихотворението се отнася за Александър Раевски, който изиграл неблагоприятна роля в отношенията на Пушкин и Е. К. Воронцова. ↑

О ДЕВО-РОЗА, НАЙ-СМИРЕНО...^[1]

*О дево-роза, най-смирено
оковите си мъкна аз:
така и славеят, блажено
стаен сред лавровия храст,
край роза, горда и прекрасна,
в неволя сладостна живеј
и нежно песни той ѝ пей
във мрачината сладострастна.*

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. Тогавашното заглавие — „Подражание на турска песен“ — е имало за цел да прикрие автобиографичния характер на стихотворението. ↑

ГРОЗДЕ^[1]

*За розите аз не жалея —
сред буйния цъфтеж те мрат.
Аз и за гроздето мислея,
чиито гроздове красят
наесен долините злачни
и радват моето сърце —
продълговати и прозрачни
като девически ръце.*

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. ↑

КЪМ ФОНТАНА НА БАХЧИСАРАЙСКИЯ ДВОРЕЦ^[1]

*Фонтан на обич, жив фонтан!
Две рози дадох ти в подарък.
Обичам твоя глас излян
и сълзите ти с блясък ярък.*

*Дъжда ти сребърен блести
и ме поръсва с пръски хладни.
О, лей се, лей, вълна отрадна,
за истината ми шепти...*

*Фонтан на скръб и обич свята!
По мрамора да различи
се взирах, четох за страната,
но за Мария ти мълча...*

*Светило бледо на харема!
Нима забравено си ти?
Или Мария и Зарема
са само сладостни мечти?*

*Или сънят ми с вдъхновение
е в тая пустош начертал
най-бързо своите видения,
неясния ми идеал?*

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. ↑

В НОЩТА ЗЕФИР...^[1]

*В нощта зефир
струи ефир,
звънти,
лети
Гвадалкивир.*

*Лунна светлина извира.
Тихо... чуй... китарен звън.
Младата испанка спира
бавно на балкона вън.*

*В нощта зефир
струи ефир,
звънти,
лети
Гвадалкивир.*

*Скъсай мантията, мила!
Като утро засияй!
През железните перила
дивното краче подай!*

*В нощта зефир
струи ефир,
звънти,
лети
Гвадалкивир.*

[1] Напечатано в алманаха „Литературный Музеум“, 1827 г.
Написано е на 13 ноември 1824 г. ↑

ДЕНЯТ ДЪЖДОВЕН ГАСНЕ... [1]

*Денят дъждовен гасне. Дъждовната мъгла
с оловна дреха цялото небе завива
и като провидение луна мъглива
изгря над близките била.*

*Скръб мрачна всичко на душата ми навява.
Далече там луна в сияние изгрява;
струи там въздухът вечерна топлина;
трепти морето като нощна пелена
под синевата на небето...*

*Върви тя в този миг през горската тъма
към бряг, удавен от вълните на морето.
и към скала заветна, дете
до късна нощ стои печална и сама.
Сама... Пред нея никой там не плаче, не тъгува
и никой коленете ѝ в забрава не целува.
Сама... Не тръпнат там под ничия уста
ни влажни устни, нито пръсти белоснежни...*

*За обичта ѝ светла няма там достоен.
Сама си... плачеш ти... аз тука съм спокоен;*

Но ако -----

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. ↑

ПОДРАЖАНИЕ НА КОРАНА^[1]

Посветено на П. А. Осина

I

*Кълна се в конската следа,
кълна се в праведната битка,
кълна се в ранната звезда
и във вечерната молитва.^[2]*

*Не съм те изоставил аз.
Кого дарих с успокоение
под сенчест храм и в тежък час
спасих от яростно гонение?*

*Кого в пустинята поих
с вода, която в извор свети?
И чий език аз надарих
с могъща власт над умовете?*

*Във праведния път върви,
гони неправдата презряна,
ласкай сиротните глави
и проповядвай вред корана.*

II

*Жени невинни на пророка,
едни сред женския безброй
страните вие от порока.*

*Живеете в блажен покой
и скромно леете напеви
в одежди на безбрачни деви.
Пазете верните сърца
за ласки нежни, срамежливи,
от погледите нечестиви
вий крийте своите лица.
А вий, които се тълпите,
при Мохамеда вечери
пазете се да го смутите
със суетите на света.
Сред помисли благочестиви
не иска той велеречиви
слова край него да шумят:
през пиروвете му смирени
най-целомъдрено склонени
неволниците^[3] му стоят.*

III

*Смутил се гневният пророк,
чул как слепецът^[4] приближава.
Не дръзва ловкия порок
сърцето му да изкушава.*

*Отключи звездна книга ти,
пророко, не за сган припряна.
Неверниците не гнети,
спокойно възвести корана!*

*Защо е горделив човек?
Дали че гол света съзира,
че диша той не дълъг век
и слаб родил се, слаб умира?*

*Че господ ще го умъртви;
и възкреси по своя воля,*

*че от призвездни синеви
го пази в радост и неволя?*

*Че с плодове го е дарил
и с хляб, и с палми, и с маслини
че щедро е благословил
и труд, и ниви, и градини?*

*Но ангел дважд ще разсече
със тръбни звуци небесата —
син майка си ще отрече
и ще избяга брат от брата.*

*Към бога ще се завтекат
уплашени до смърт тълпите
и нечестивците ще мрат
със пламъци и кръв покрити.*

iv

*Със теб, всесилни, да се мери
могъщият веднъж решил,
но властолюбските химери
ти, господи, си усмирил.
Промълвил си: живот аз давам,
аз на земята смърт вселявам,
лежи над всичко мойта длан.
А той: живот аз също давам
и на земята смърт вселявам —
с теб, боже, равен съм по сан.
Но в миг пророка ням притихва,
чул как гласа ти с гняв звъни:
— От изток слънцето ще вдигна,
а ти от запад го вдигни!*

v

Творецо властен, небесата

на плещите ти се крепят,
за да не паднат на земята
и хората да задушат.^[5]

Сред необятната вселена
запали ярко слънце ти.
Тъй напоен от миро лена
в кристален полюлей блестя.

Молете бога; с власт могъща
той праща вятър; в летен зной
небето с облаци обгръща;
и сянката ни дава той.

Всеблаг е бог: с коран сияен
на Мохамед е дал крила —
и ний света да опознаем
и да не тънем във мъгла.

VI

Бой страшен ми се присъни —
лъщят обръснати главите
и тежки мечове въртите
по кули, ровове, стени.

Деца на жарките пустини,
послушайте гласа свещен!
Водете младите робини
със плячката от боя в плен!

Вий победихте: слава вам,
а на страхливите — презрение.
Те не отиваха в сражение
със вяра и божествен плам.

Пред плячката от боевете
те ще рекат със алчна скръб:

*„И нас със себе си вземете“,
но вий им обърнете гръб.*

*Блажени падналите в боя:
те влизат в божия едем
и сладко тънат във покоя,
забравили скръбта съвсем.*

VI

*Стени боязливи:
във пещерен свод
свещена лампада
гори до зори.
С молитва сърдечна
пророко, махни
печалните мисли,
лукавия сън!
До изгрев молитва
смирено шепти;
небесната книга
чети до зори!*

VII

*Търгуваш ли със съвестта пред нищетата,
скъпернически да не сипе дар ръката:
угодна е на бога щедростта.
Щом дойде страшен съд, като от ниви тучни,
сеятелю благополучни,
стократно ще получиш за труда.*

*Но ако, жалейки за земното имане,
на просека ти даваш подаяние
със стисната скъпернически длан,
знай: ще изчезне като пепел сива,
която дъжд от камъка измива,
от господата низвергнатата дан.*

*И морният пътник на бог се гневял:
от жажда измъчван, за сянка ламтял.
Три дни и три ноци в пустинята кретал:
очи, възпалени от зной и от пепел,
с тъга безнадеждна той впивал навред.
В миг извор под палма съгледал отпред.*

*И тозчас към палмата се устремил
и жадно със хладна вода утолил
горящите в зноя език и зеници
и легнал до своята добра магарица.
И дълго години проснал в сън дълбок
по властната воля на властния бог.*

*Най-сетне дошел за пробуждане час;
той става и чува отнякъде глас:
„Отдавна ли тук си заспал тъй дълбоко?“
И той отговаря: „Блестеше високо
горещото слънце и вчера така:
заспах сутринта, пак е сутрин сега.“*

*„О пътнико, много по-дълго си спал.
Млад легна, а днеска си цял побелял —
говори гласът. — Отдавна изтляла
е палмата, сянка над извор люляла.
А изворът тъне в пустинната степ.
Магарешки кости белеят до теб.“*

*Внезапният старец от мъка тозчас
обронил глава и заплакал на глас.
И чудо в пустинята става тогава:
пак всичко предишно за миг оживява:
пак палмата сенчеста шапка люлей,
пак изворът тихо водите си лей.*

Обличат се вехтите кости във плът
и пак по магарешки еква реvät,
и пътникът чувства и сила, и младост,
в гръдта заиграва предишната радост.
Със свети възторзи бий силната гръд
и с бог той поема по дългия път.

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. Пушкин се е ползвал от Корана в руския превод на М. Верьовкин, издаден през 1790 г., но твърде често е влагал в стиховете си смисъл, съвсем неотговарящ на оригинала, изпълнени с автобиографично съдържание и само стилизирани в духа на Корана. Посветил е това произведение на П. А. Осипова, тъй като в по-голямата си част подражанията са написани в имението й Тригорско. Пушкин прекарал там няколко дни след скарването си с баща си, тъй като Сергей Лвович приел поръчението на полицейските власти да следи за поведението на заточения Пушкин.

„Нечестивите — пише Мохамед (главата «Награди») — мислят, че главата е сбор от нови лъжи и стари басни.“ Мнението на тези нечестиви, разбира се, е справедливо; но независимо от това, много нравствени истини са изложени в Корана по силен и поетичен начин. Тук се предлагат няколко волни подражания. В оригинала Аллах навсякъде говори от свое име, а за Мохамед се споменава само във второ и трето лице. — Б.а. ↑

[2] На други места в Корана Аллах се кълне в копитата на кобилите, в плодовете на смокинята, в свободата на Мека, в добродетелта и порока, в ангелите и човека и прочие. Тези странни риторически обрати се срещат много често в Корана. — Б.а. ↑

[3] „Моят пророк — добавя Аллах — няма да ви каже това, тъй като той е много учтив и скромнен, но аз нямам нужда да се церемоня с вас“ и прочие. Ревността на арабина диша в тези заповеди. — Б.а. ↑

[4] Из книгата *Слепец*. — Б.а. ↑

[5] Лоша физика, но затова пък каква поезия. — Б.а. ↑

КЪМ ЧААДАЕВ

ЗАЩО СА ХЛАДНИТЕ СЪМНЕНИЯ...^[1]

*Защо са хладните съмнения^[2]?
Аз вярвам: в тъмни векове
ей тук за алчни богове
димели жертвоприношения.
Бил в този храм успокоен
гневът свиреп на Евменида:
подала жрицата в Таврида^[3]
ръка на брата, паднал в плен;
видели са развалините
на свята дружба тържеството^[4];
било е гордо божеството
с величието на душите.*

*Чаадаев, помниш ли, кажи ми^[5],
когато в буйни младини
аз исках съдбоносно име
да видя сред развалини?
Но днес в сърцето примирено
цари ленива тишина
и във блаженство вдъхновено,
на плоча, в дружба осветена,
аз пиша наште имена.*

[1] Напечатано в „Северные Цветы“, 1826 г. а преди това в „Северная Пчела“, 1825 г., №12. ↑

[2] „Хладните съмнения“ — И. М. Муравьев-Апостол се съмнявал, че храмът на Диана се е намирал край Георгиевския манастир и писал за това в своето „Путешествие по Тавриде“ (1823 г.).

↑

[3] „Жрицата в Таврида“ — Ифигения. В основа на стихотворението лежи митът, че Ифигения избягала с брат си Орест, осъдена да се принесе в жертва на Диана. ↑

[4] „На свята дружба тържество“ — съревнованието на Орест и Пилад в самопожертвувателност. ↑

[5] „Чаадаев, помниш ли, кажи ми“ — вж. посланието на Пушкин до Чаадаев от 1818 г. ↑

АКВИЛОН^[1]

*Защо ти, страшен аквилон,
тръстиките превиваш диво?
Защо на ясен небосклон
тъй гониш облачето сиво?*

*Наскоро тъмни като в рог
пълзяха облаци в колони
и властен дъб на хълм висок
издигаше надменно клони.*

*Но ти крилете разлюля
и прогърмя със слава бурна,
и облациите разпиля,
и оня властен дъб катурна.*

*Върху небето най-подир
с лик ясен слънцето ще грее,
тръстиката ще се люлее
и нежно ще струи зефир.*

[1] Напечатано в „Литературные прибавления к Русскому инвалиду“, 1837 г., №1. Изследователите на Пушкин допускат, че това стихотворение може би е написано след известието за смъртта на Александър I. ↑

ТИ ВЕХНЕШ И МЪЛЧИШ... [1]

*Ти вехнеш и мълчиш; печал гръдта раздира;
на девствените устни усмивката замира,
Под твоята игла отдавна не цъфтят
цветчета. Дълги дни в безмълвие текат.
О аз познавам таз моминска мъка плаха —
очите ми отдавна в душата ти четяха.
Не можеш скри любов: и също като нас
вълнува любовта, девици нежни, вас.
Щастливи юноши! Но кой сред тях, кажи ни,
е хубавецът млад с очи дълбоко сини
и черни къдри? В свян навеждаш ти глава.
Мълчиш. Но бих могъл тозчас да назова
аз името му. Той случайно все минава
край твоя дом и взор в стъклата приковава.
Ти тайно чакаш там, но идва ли — търчиш
към стаята и тук незрима го следиш.
През празника на май под цъфналите вейки,
сред пищни колесници, с весел шум летейки,
не може никой друг с такава свобода
на коня да лети във вихрена езда.*

[1] Напечатано в сборника избрани стихотворения, 1826 г. Свободен превод на стихотворението на Андре Шение „Jeune fille, ton cœur avec nous veut se taire.“ ↑

ЛЮБОВ, КОЯТО С КРАСОТА ПЛАМТИ...^[1]

*Любов, която с красота пламти,
в заветно злато вплела нейните черти,
и тайни писъмца, дошли след дълга мъка.
Но в часовете на мъчителна разлъка
не радва нищо, нищо моето сърце
и няма свиден дар от влюбени ръце,
залог за обич свята и утеха нежна,
да излекува раната ми безнадеждна.*

^[1] Приживе на Пушкин не е печатано. ↑

ВТОРО ПОСЛАНИЕ ДО ЦЕНЗОРА^[1]

Ти в попрището на Тимковски^[2] си наследник.
Прегръщам те като предишен събеседник.
От цензурата неотдавна притеснен,
без милост от последните права лишен,
преследван със събратята от злото,
на едро ти говорих във писмото
и чешех с дързости езика си бърбърив —
прости ми, че съм бил нетърпелив.
Днес, като седна със списание в ръката,
четейки стихове от бедните събратя,
(сега с охота и досада ги чета),
зарадван изведнъж откривам в тях следа
от ново мислене и принципи по-нови.
Ура! Венец от лаври сме готови
за твърдостта и смелостта да ти дадем.
Поезията ни се изуми съвсем,
когато разреши по милост най-чудесна
заветните слова **божествена, небесна**^[3],
и щом (за рима) тук добавим красота,
не ще обидим вече господата Христа.
Ала какво ли теб така е променило
и твоята надменност тъй е усмирило?
Макар в посланията да съм доста смел
и знам, че жалбата ми прежна си прочел^[4],
все пак, приятно изумен, съвсем не смея
със чудната промяна днес да се гордея.
Обърнах се към теб, от своя дълг призван,
но бих ли ви поправил? Не. Отлично знам
кому дължи Русия туй важно обновление.

Обмисляйки най-сетне добрите намерения,
добрият цар избра министър с ум и чест —
Шишков науките ни управлява днес.
Тоз старец ни е скъп: обича род, родина,
със слава се покри в дванайсета година;
на хулените руски музи само той
ръка подаде сред велможите безброй;
от ледения ден на нашата Родина
укри венеца лавров на Екатерина.
Роптаеше той с нас, когато свят отец^[5],
Омара и Али приел за образец,
в угода богу и за свое утешение
душеше най-усърдно всяко просвещение,
Божя душица кротка само за престиж
гнетеше музите, спасявайки Бантиш^[6].
И му помагаше Магницки^[7] благородни,
мъж с твърди принципи и нрави превъзходни,
и даже нашия Кавелин^[8] глуповат,
на Галич^[9] кръстник, на Магницки верски брат.
И ето за греха в чии ръце неуки
ви бяха поверили, нерадостни науки!
Ей на кого ти, цензуро, подвластна бе.

Но свърши: проясни се мрачното небе
и ярко днес гори маяк на просвещение.
С промяната на туй нещастно управление
оставките на цензорите чаках аз,
но ти, не зная как, се задържа на власт.
И тъй — побързах да ти пратя днес привети,
а между другото и да ти дам съвети.
Бъди разумно строг. Не искам да решиш,
законните прегради сам да разрушиш
и позволиш на господата самовластно
да си говорят и печатат безопасно.
Правата си пази в съгласие с честта!
Ала пред истината и пред мъдростта,
дори пред глупостта, невинна и доволна,

*не слагай ти преграда своеволна
и в плодовете на безгрижното перо,
дори да не съзреш кой знай какво добро,
ако безумния разврат не възхваляват
или олтара и престола ни не застрашават,
за славата на автора се погрижи,
махни ръка, братле, и смело подпиши!*

[1] Разпространявано в преписи. Повод е оставката на Голицин и назначаването на А. С. Шишков за министър на народната просвета, в подчинение на когото се е намирала и цензурата. Тъй като Шишков е бил известен с писмото си против дребнавите изисквания на цензурата, Пушкин възлагал на него известни надежди. Но управлението на Шишков се увенчало с изработването на тъй наречения „чугунен“ цензорски устав през 1826 г., който дал на цензурата средства за неограничен произвол. ↑

[2] Тимковски, И. О. — петербургски цензор до 1821 г. ↑

[3] „Божествена, небесна“ — тези думи цензорът Красовский не позволявал да се употребяват за изразяване на женска красота. ↑

[4] „Жалбата ми прежна си прочел“ — посланието до цензора от 1821 г. ↑

[5] „Свят отец“ — Голицин, министър на народната просвета. ↑

[6] *Бантши* — В. Н. Бантшиш-Каменский, най-възрастният син на московския археолог, брат на историка и известен с пороците си. ↑

[7] Магницкий, М. Л. (1778–1855) — един от представителите на официалното мракобесие, участник в погрома на Петербургския университет през 1821 г. ↑

[8] Кавелин, Д. А. — по-рано член на литературния кръг „Арзамас“, но после, като директор на Петербургския университет, взел участие в реакционния погром на университета през 1821 г. ↑

[9] Галич, А. И. — бивш професор в Лицея, автор на книгата „История философских систем“, заради която сетне писмено се разкажал и предизвикал възторженото одобрение на Галич. ↑

Издание:

Автор: Александър Пушкин

Заглавие: Избрани произведения в шест тома. Том първи

Преводач: Иван Добрев; Йордан Милев; Кръстьо Станишев;
Стоян Бакърджиев; Николай Кънчев; Камен Зидаров; Георги Мицков;
Петър Алипиев; Людмил Стоянов; Елисавета Багряна; Вътьо Раковски;
Благой Димитров; Давид Овадия; Йордан Ковачев; Иван Пауновски;
Никола Фурнаджиев; Александър Миланов; Младен Исаев

Език, от който е преведено: Руски

Издател: Издателство „Народна култура“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1969

Тип: стихосбирка

Националност: Руска

Печатница: ДПК „Димитър Благоев“

Отговорен редактор: Иван Пауновски

Редактор: Иван Пауновски

Художествен редактор: Васил Йончев

Технически редактор: Александър Димитров

Художник: Владимир Паскалев

Коректор: Лиляна Малякова, Мария Ждракова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/6419>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.